

Desátému ročníku, čili mezi dvěma žernovy

Maje psáti o dosti významném faktu, že český nezávislý týdeník vstupuje bez subvencí a za stoupajícího zájmu čtenářů do desátého ročníku, vyvaroval bych se, věru, rád frází i povšechných hesel. A přece nevím, jak bych na prostoru příliš stručném vyznačil lépe úsilí pokolení, jež tvoří spolupracovníky Přítomnosti, než jako snahu 1. viděti co nejlépe všechny skutečnosti života a 2. užívatí při jejich posuzování i řaděni co nejpřesněji lidského rozumu.

Obojí ta snaha spolu souvisí a přece — takto nahlas vyřčena — zdá se heslem pouze slovním. Což nechce každý duchovní i politický směr viděti největší míru fakt a užívatí rozumu v jejich souzení? Je mi líto, že tomu tak není. V umění, viděti skutečnosti a užívatí plně zdravého rozumu, nastal v dnešním kulturním stavu evropském a československém zvláště takový úpadek, že příliš často jest nám vzpomínati výroku Machiavelliho: „Každému se hnusí toto hospodářství barbarů...“ Rozum i zrak jednotlivců byly totiž poválečným vývojem v prvé řadě zblaveny své ryzosti a nepředsudnosti, spoutány vládou stran a náporom hromadné vůle mas, zájmů a chtění. Kde však mezi rozum a život cokoliv z předem ustaveného zájmu se postaví, ta tam jest jejich moc.

Volné užívatí rozumu, které si učinilo programem pokolení Přítomnosti, snaží se nejen o uvolnění rozumu ze zájmů politických, hospodářských a uměleckých stran, nýbrž i o to, aby různé formy různých vyznání a věr nabyly teprve tehdy oprávnění k vládě, až rozumová schopnost opravdu nevystačí. Ne dříve.

Užívatí rozumu svědčí mnohem lépe jednotlivci než masám, jimž více než rozum vládne zájem a vůle. Toť individualistický prvek onoho nešťastného prý pokolení, drceného mezi přemocnými nápori kolektivistických, masových hnutí, jako zrnko mezi žernovy. A přece je to právě toto pokolení, které se postavilo proti samoučelnému individualismu, egoismu a estetství generací předcházejících, pro obecnou odpovědnost díla.

Úsilí viděti pokud možno všechny skutečnosti života, způsobilo, že na pokolení to byla nalepena vignetka skepticismu a relativnosti. Tato nálepka je nesmyslná. Je-li schopnost viděti co největší množství stinných i světlých faktů, sobě odporujících a zřídka kdy odpovídajících předepsaným teoretickým relativismem, jest relativismus jedinou formou, usilující viděti svět tak, jak skutečně je, nikoliv tak, jak si jej přeje viděti schematisující vůle. Život nepokračuje podle předurčených směrnic, je to školák neposedný a často nelogický. Úsilí po vnímání celé jeho šíře, tedy v jeho pravdě, nemá ovšem nic společného s indiferentismem a kvietismem. Plné užívatí rozumu nevede také k jednostrannému rozumářství, intelektualistické suchosti, bere i nelogické, iracionální a citové

složky života jako fakta a motor světového dění počítá s nimi, ale hledí je rozumem ovládnouti. Kulturní metoda, usilující zvládnout složitost života intelektem, jest aktivistická v plném slova smyslu. Nezná podstatných rozdílů mezi jednotlivými složkami kultury: politikou, literaturou, uměním, vědou, otázkami sociálními. Hledí i abstraktní duchové disciplíny a umění učinit potřebnou složkou života. Jest kulturně politická. Jest humánní, poněvadž chce především dobro člověka. Jest přesvědčena, že člověk má právo na štěstí. Nevěří v planý heroismus, který nazírá na život jako na metafysický hřích, z něhož se člověk může vykoupit jen obětí. Ač naprosté štěstí člověka jest pravděpodobně nekonečně vzdáleno, jest možno organizační společenské techniky vytvořiti poměrně dokonalé podmínky pro hmotný život společnosti, avšak jest nutno dobře vážiti oběti, kterých je na té cestě potřebí; nemá se jimi plýtvat. Utrpení není následkem dědičného hříchu, nýbrž lidské nedokonalosti. Jest otázkou, má-li vůbec kterýkoliv plán na nové uspořádání společenských poměrů právo, obětovat život generace. S tohoto hlediska jest souditi válku i násilné pokusy o přeměnu lidské společnosti.

Život člověka je nenahraditelný.

Kapitalismus i komunismus, oba tábory, mající v programu diktaturu, měří svět měřítky ryze hmotnými a mechanickými, takže skupina nebo pokolení, dovolávající se odstinů rozumu a lidskosti, varující před zbytečnými ztrátami na krvi, majetku a osobních svobodách, jeví se jako spolek sentimentálníků a obojživelníků. Oba živly, věřící především v hmotnou a násilnou moc, nabývají nejvíce stoupenců ve chvílích, kdy se světu vede hospodářsky i duchovně špatně; v takových chvílích zdá se důvěra ve vývoj, rozum, účelnost a ekonomii lidských obětí naivním pozůstatkem minulosti. Každý odstín působí jako sentimentalita a starobylý individualismus. Každý kulturní projev musí se opíratí o masy, má-li se setkatí s ohlasem. Jedinec, hledající po svém pravdu, jest ve psí. V opovržení jest snaha po lidské důstojnosti. Kulturní i umělecké skupiny, nebývale soudržné, organisované ve vzájemné podpoře podle hesla „do ut des“ a podle zásad hasičské svépomoci, vykonávají pravý teror na každou osobnost, hledající pravdu po svém. Sama čestnost jeví se dnešním pokolením jako zpupná pycha — což je právo na čestnost ještě v dobách masových hnutí? Není již sám tento požadavek nafoukaností? Zprava i zleva, to jest z oblastí fašistického nacionalismu i komunismu, v nichž obě složky virtuosně využívají snobistického kulturního zbohatliví dnešní společnosti, činí se se zdarem skvostné nápori na váhu i ohlas skutečných osobností. Zřídka kdy byly organizační změteny desky duchovních hodnot a hierarchie osobností jako dnes. Nad to ono pokolení, jež znamená skutečné pokračování národního díla a jest ve skutečnosti předním nositelem odpovědného kulturního života, trpí (snad falešnou) pýchou, stu-

dem, rozptýleností, přemírou kritičnosti jednoho ke druhému, takže bezděčně uvolňuje cestu kulturním lžem, jež bude nutno namáhavě uvádět na pravou míru. Je to pokolení nezajímavé svým eticko-intelektuálním rázem, svým t. zv. „duchem středu“, zatím co revolučnost, ponejvíce zdánlivá a papírová, nejen že dávno pozbyla nebezpečnosti, ale stala se nejlacinější květinou v knoflíkové dírcce snobů. V takové situaci je snaha po vytvoření veřejného mínění mimo strany a populární proudy předním požadavkem národní hygieny.

Samo bytí demokracie jest závislé na vytvoření a organizaci veřejného mínění. Je-li se všech stran slyšeti nářky na to, že demokracie je pouhou vládou stran, ovládaných zase několika jedinci, že tedy jest zcela podobna ochlokracii, jest jen na veřejném mínění, aby se to změnilo nebo alespoň napravilo. Ztožňovat dnešní demokracii s ochlokracií, jako činily nedávno teoretické úvahy státovědecké, jest upřílišněné. Není lhostejno, odkud prýští pramen ochlokratické moci, nýbrž rozhodno. Demokratický ochlokrat jest závislý na mínění a vůli masy, kterou má zastupovat, a jde jen o to, aby mínění a vůli lidu dostalo se správné orientace. K tomu však jest potřeba vlivného působení nezávislé publicistiky.

Ochrana demokracie před oběma diktaturami, hotoVICími se k útoku na ni s obou stran i před jejím uztrnutím ve vládu stranických demagogů, nevyplývá ostatně z pojmání demokracie jako jediné posvátné společenské formy, nýbrž z poznání, že demokracie jest prozatím nejvhodnějším, nejekonomičtějším a nejúčelnějším uspořádáním politických vztahů. (Štěstí co možná nejšířších vrstev jest programem každého opravdového státního systému. Aspoň teoretickým programem. Rozpory jsou jen o to, jak se k němu která státní organizace nejlépe přiblíží. Autokratické a diktátorské pudy v lidské společnosti zmohtní nejvíce tehdy, kdy vrstvy, vládnoucí výrobními prostředky, ukázaly se neschopnými k organizaci výroby, k distribuci statků a k zaměstnání nejšířších vrstev. Tehdy, kdy na jedné straně ničí se vyrobené hodnoty, propouštějí pracovníci, omezuje výroba, a na druhé ozbrojují se masy vyděděnců, jeví se autokracie, ať politické a generálské, ať proletářské, jedinou naději obou zoufalých vrstev. Mezi nimi resignovaný střed touží po tom, aby se kdokoliv uchopil svrchované vlády a ušetřil ho tíživé spoluodpovědnosti za účasti na vedení státu. V národech je vždy dosti silná indiferentní střední vrstva, která chce mít od politiky pokoj, která chce věřit a poslouchat a chce být ovládána. V politické psychologii zapomíná se, že v lidské společnosti jest nejen pud po vládě, ale i značně silná touha po ovládnutí. Jest mnoho lidí, kteří jsou šťastni v nemyslivé poslušnosti ve státních věcech, v nepolitčnosti a ve zhola soukromém vyžívání života. Tyto vrstvy však nakonec obyčejně rozhodnou o výsledku násilných převratů a celkem i v demokracii rozhodují o rozvržení politické moci.) Nuže, demokracie, dojde-li skutečné politické zralosti, relativně nejlépe vyrovnává egoismy a potřeby společenských vrstev. Jest pravda, že na jedné straně dosazuje kvantitu za prvek kvalitní, počet hlasovacích lístků za

váhu osobnosti, a příliš často je pravda, že masa nemá nikdy pravdu. Avšak všechny snahy o kvalitativní demokracii, o logokracii, o vyrovnání parlamentu politického parlamentem hospodářským nebo druhou sněmovnou duševních aristokratů ztroskotávají o technické překážky, které se zdají nepřekonatelné. Má-li mít druhá, odborně a duchovně vyšší sněmovna politicky aktivní smysl, nemůže být volena všeobecným hlasovacím právem — jinak by vytvořila brzy tak žalostný obraz, jako náš dnešní senát. Nebo má být jmenována? Ale kým? Nebo se má ustavit revolučním aktem sama — jako navrhuji němečtí logokraté s Kurtem Hillerem a Coudenhovem-Kalergim v čele? — potom však může býti jista, že se jí za chvíli ustaví deset paralyzujících konkurencí. Nebo má být volena zájmovými skupinami? Pak se jí rázem zmocní hlediska třídních zájmů. Ostatně kvantitativní systém demokratický reguluje se kvalitativně do značné míry sám známým zjevem, že v politických stranách zmocňují se automatickým vývojem vlády silné osobnosti, jimž nutno v největším počtu případů přiznati už ráz osobností kvalitních. Jest opět na vládě dobrého veřejného mínění, vytvářeného mluveným i psaným slovem, aby kvalitní prvek stranické demokracie se posílil a utvrdil.

Kvantitativní ráz demokracie, určované pouhým sčítáním a nikoliv vážením hlasů, jest rovněž vyvážen hospodářskou nadvládou, které se zmocňují t. zv. hospodářsky silní jedinci v demokraciích snáze než dokonce ve státech absolutních monarchií. Již Marx řekl, že demokracie jest nejlepší půdou hospodářských vyděračů. Zde tedy jest kvantitativní ráz demokracie vyvážen individualistickým prvkem dokonce hůře než si může přát člověk spravedlivý a etický. A zde také jest nejbolestnější a nezhavější oblast pochybnosti a vnitřních rozporů, se kterými zápasí každý čestný příslušník pokolení. Osvědčil se kapitalismus v poválečné demokracii, kdy měl nesmírný úkol zahojit rány z války, na níž tak vynikající a neslavnou měrou spolupůsobil? Nebude nikoho, kapitalisty nevyjímaje, kdo by se odvážil popřít, že sama idea liberálního hospodářství kapitalistického zasadila si po válce ránu, ze které se v pokročilých státech už nikdy nezotaví. Ztroskotáním finanční a průmyslové kapitalistické svobody, odkázán na pomoc a dobrou vůli států, nad něž se vždy vypínal a jejichž zásah do hospodářství vždy odmítal, leží kapitalismus na bojišti idejí jako definitivní mrtvola. Uměl svět rozbouřit, ale nedovedl ho ztmelit, neuměl vytvořit řádu výroby a spotřeby, neuměl zaměstnat lidi. Na tomto faktu nezmění nic, zotaví-li se výroba z dnešních potíží. Vliv kolektiva na hospodářskou vůli, zvůli i budoucí organizaci, jest již dnes značný, ale poroste ještě nezadržitelně. Kapitalismus bez dobrovolné pomoci a zásahu sociálních mas nemůže žít — tím však mu bude záhy odzvoněno.

Fašistické a bonapartistické epizody právě v dnešních krisích dosvědčují jen, že to jsou křeče organismu, jemuž byla zasazena na trvalo nevyléčitelná rána.

Jde tedy v podstatě o to, na které straně barikády budou ti, jimž jde o spravedlivé uspořádání hospo-

poznámky

dárských věcí. Na straně liberální hospodářské zvládnutí, nebo na straně socialismu? Kde jsou, věříme-li ve vývoj věcí, kde budou, střetnou-li se tábory v bitvě? Není sporu o tom, že na straně socialismu. Na této straně je spravedlivost.

Jest z lidských tragedií, že nejvíce si rozbíjejí hlavy ti, kdož mají ideál nejbližší. Krutý boj mezi socialisty jde hlavně o taktiku, máme-li na mysli ideje hospodářské. Ostatek jsou přece jen myšlenky filosofické, spor o materialistické pojetí dějin, o funkci osobnosti a individua ve společnosti, o výklad duchovních jevů jako výsledků hospodářských poměrů atd. Zde, na půdě filosofie a citů, budou mnozí, kdož odklánějí se co nejdále od Marxe, zejména onoho Marxe vulgárního a katechismového, jímž mladiství marxističtí nedoukové utloukají každou jemnější a složitější myšlenku až do karikatury. (Je věru žertovně čisti na př. rozdrčení Sofokleova „Oidipa“ s hlediska — třídního. Nebo plivání no zjevu, jako je Trockij, revolučníonáři, jako je Karel Teige!) Avšak teorie revoluce, domnění, že nelze upravit svět socialisticky bez násilné revoluce, krvavé diktatury a teroru, teorie úplného vyřazení spirituálních prvků z historického dění, mechanisace a reglementace životního systému, rozdílné oceňování dosaženého stupně dělnického vývoje, rozdílnost v oceňování kulturotvorné funkce individua, poměr k svobodě atd. — to jsou momenty, jimiž se odděluje komunismus od ostatních vrstev socialistických a stává se nepřitelem. Víra v zázraky, ač zázraky strojového mechanismu, pokora a odříkání se ve prospěch budoucího života socialistického, nepsychologické naděje ve změnu lidské přirozenosti změněným hospodářským systémem, tíživé citování Marxe a Lenina jako jedině vývojem nezměnitelné bible, hlavně však víra v teror a krev (ono odstranění „maloměstšácké sentimentality“), častý mravní jesuitismus, jemuž je všechno dovoleno ve jménu ideje, služebničení heslům a aplikování jich na zcela nesourodé ideje, to jsou věci, vzdalující ideového komunismu i ty, jímž každý společenský systém, ať demokratický, ať vývojově socialistický nebo komunistický, jest jen otázkou účelnosti a vhodnosti, a kteří oceňují i hospodářský komunismus jako možný pokus záchraný ze soukromokapitalistické anarchie.

Soubor těchto otázek nezůstává uzavřen v politice. Zasahuje do literatury i věd duchovních a tvoří těžce dělitelný svět idejí, jímž věnuje se tak málo vážného myšlení v tisku. Nikdy neměla literatura a věda funkci tak politickou jako dnes, ale bohužel dávno již nebyl úpadek kulturního vědomí tak mocný jako nyní, kdy ideové kastovnictví, fráze, klikařství a snobismus určují tempo i ráz vnitřního života. Jde to ruku v ruce s úpadkem slohového výrazu, kritických osobností a osobností vůbec. Devět ročníků *Prítomnosti* leckdy zdárně zasáhlo do této lživé idylly i do papírové revolučnosti. Činila to namnoze živým, ryzím stylem. V sešitech, jichž brzy už bude na 500, byla vykonána značná práce, která však dávno není skončena. Spíše bych řekl, že ta hlavní, daleko rozhodnější než dosud, ji na štěstí ještě čeká. Volný duch a zralé myšlení nemá právě mnoho tribun v Čechách.

Josef Kodíček.

Smutné perspektivy českého filmu 1933

Ve vánočním čísle věnovaly „Národní listy“ čtyřstránkovou přílohu českému filmu. Promluvíly zde téměř všechny významné osobnosti české filmové výroby a obchodu. Jako obvykle při podobných příležitostech nalézáme i v těchto oficiálních projevech vedle obvyklých stížností na světovou hospodářskou krizi i optimismem nasycené řádky. Práli bychom jistě všichni českému filmu, aby konečně již opustil nezdravé prostředí maloměstšácké bezduchosti a jasně si uvědomil úkoly a cíle nejprve dobré filmové zábavy, později samozřejmě i uměleckého tvoření. Bohužel, předběžná oznámení našich producentů o filmech, které hodlají v nejbližší době vyrobit, dávají nám již přibližný obraz českého filmu, v prvním čtvrtletí 1933, a je to opět obraz příznejší si to zcela otevřeně, velmi truchlivý. Vedle Krůňanského filmu „Ze světa lesních samot“ a Melodyfilmem připravované lyžařské veselohry „Rozmary mláďi“ (pravděpodobně v režii Englově), kde se možno těšiti, s naivní skromností, alespoň na dobře fotografované zimní horské exteriery, zbývá v připravované české filmové produkci jedině Machatého „Extase“, kde lze ještě mluvit o uměleckých ambicích. Ostatní slibované filmy utvrzují nás jen znovu v pesimismu našeho dávného přesvědčení o ubohosti a bídě českého filmu, neboť ohlašované veselohry „Strýček z Ameriky“, „Třídny smůly“ a vrchol všeho „Josef Nohýl“ jsou předem již přesvědčivou zárukou, že český film nemá v úmyslu ani v novém roce definitivně vybědnouti z banálního provincialismu a vulgárního „také-lidového“ humoru, kde již od svého zrození poměrně tak spokojeně žije. A nelze ani očekávati eventuelní záchranu těchto tematicky máloslibných filmů filmově uvědomělou a rutinovanou režii, kterou bylo již tak často ve světové filmové tvorbě dosaženo neočekávaně zdařilých výsledků na beznadějných tematech, neboť stačí si prostě uvědomiti jména těch, jímž bylo svěreno zpracování těchto filmů. Nelze očekávati náhlé probuzení filmářského citu a režisérského vkusu ani u J. Vladimírova (režiséra „Strýčka z Ameriky“), který již kdysi, ještě v dobách němého filmu, jasně prokázal svůj diletantský poměr k filmovému řemeslu v jeho v Praze více méně neznámých filmech, na př. „Pisně vězněného“, „Její princ“ a „Dráteníček“, ani u W. T. Binovce (režiséra „Třídny smůly“), který zaútočil tak surově na vkus našeho obecnstva svou nedávno v Praze promítanou „Pepinou Rejholcovou“, že protesty tu rozhodně nezůstaly omezeny na hrstku t. zv. intelektuálů, jímž jistá část naší filmové produkce nemůže přijít na jméno, ani konečně u Oldřicha Kmínka (designovaného režiséra „Josefa Nohýla“), který se i u nejšířšího obecnstva znemožnil svými bezduchými sentimentálními kýči „Osada mladých snů“ a „Pisně o velké lásce“.

Proč jsou tito lidé, kteří měli již tak často příležitost prokázati svoji neschopnost (antitalent), vždy znovu přibíráni k aktivní účasti v českém filmovém podnikání, je záhada, kterou by nám mohli vysvětliti jen páni výrobci sami. Jestliže se tu sleduje zásada „k lidu níž — s lidem výš“, pak lze pro nejbližší budoucnost očekávati pouze úplné ubití dobrého vkusu a konečně i vlastního zájmu o film, neboť tak „laciná“ zábava, jakou dnes filmoví producenti svému obecnstvu předkládají, se velmi záhy přeji a těžko je pak jíti „... s lidem výš“, jestliže jsme se sami dostali příliš hluboko. Obecnstvo, přesycené jednotvárností běžného, repertoárového zboží, odvyklo filmové zábavě, a výrobci marně nyní přemýšlejí, jak znovu podchytiti všeobecný zájem o své zdiskreditované divadlo.

J. Brož.

Pakt o neútočení

„Právo lidu“ navrhlo komunistické straně pakt o neútočení. Opřelo se při tom o skutečnost, že sovětské Rusko uzavřelo pakt o neútočení se státy, pro které nemají komunisté jiné označení než „kapitalistické“. Může-li sovětské Rusko uzavřít takový pakt s kapitalistickými státy, proč by nemohl býti uskutečněn pakt o neútočení mezi komunisty a sociálními demokraty? Z odpovědi komunistického tisku jest vidět, že k takovému paktu nedojde. Jest pravda, že pakt mezi státy jest něco jiného než pakt mezi stranami. Státy mají hranice, pevnou plochu, jejíž nedotknutelnost si mohou garantovat; u stran jest tomu jinak. Tu není pevných hranic, a každá strana se snaží, aby své hranice posunula co nejdále do državy strany druhé.

Komunistická strana nemůže přistoupiti na navrhovaný pakt. Jest to strana, jejíž raison d'être jest v potírání druhých socialistických stran, aniž by výsledky byly úměrný námaze. Komunistická strana jest dnes velkým nemotorným bernardýnem, který chytá za kalhoty socialistické strany. Jest s to natrhnouti tu a tam látku, ale to na věci ničeho nemění. I kdyby — připusťme tento nepravděpodobný případ — získala hodně na úkor socialistických stran, neznamenalo by to nic víc, než slušnou subvenci politické pravici. Nezmůželi nic 30 komunistických poslanců, nezmohlo-li 40, co by zmohlo 60? Na tu práci, kterou provádějí komunističtí poslanci, není potřebí tří desítek poslanců; to by obstarala klidně malá frakce, snad menší, než je živnostenská strana. Na pakt o neútočení v dělnickém hnutí komunistická strana nemůže přistoupiti. Přišla by o chleba. Jest to strana, která žije z negace dnešních socialistických stran. Kdyby komunistický tisk jednoho krásného dne počal — připusťme ten případ — prováděti pakt neútočení, scvrkl by se na dvoustránkové letáky, neboť vlastní jeho obsahem je potírání socialistické politiky. Proto, odmítá-li komunistický tisk tak horlivě a drsně pakt o neútočení, mluví z něho nejvlastnější pud sebezáchovy.

To jest jaksi osobní stránka věci. Vedle ní jsou nepřeklenutelné rozpory ideové, zakládající se na protikladu demokracie — diktatura. Proto, mluví-li komunisté nebo sociální demokraté o jednotné frontě, nemůže to býti více než stranický manévr.

Souvislosti

Situace průmyslu textilního jest přímo zoufalá. Jestliže se v letech 1929/30 mluvilo o pasivním živoření, lze dnes mluvit o pomalém, avšak určitém zániku. Osud našeho textilního průmyslu jest v historii všech států celého světa jedinečný. Naše republika zdědila po Rakousko-Uhersku 81% textilního průmyslu a naproti tomu však pouze asi 23% obyvatelů čili konsumentů. Po převratu zahájilo u nás v průmyslu textilním přes 2000 podniků výrobu, při čemž nalezlo asi 600.000 osob zaměstnání a obživu. Do roku 1930 udrželo provoz pouze 1531 podniků a počet zaměstnanců klesl na 277.505 osob, čili o 54%. Od roku 1930 až do roku 1932 zaniklo v průmyslu textilním dalších více než 10% podniků, takže dnes pracuje pouze asi 60% textilních podniků. Nejhorší zlo spočívá v tom, že těch zbývajících 60% podniků muselo následkem ztráty exportu — až na menší výjimky — snížit výrobu o 50—70%. Tak poklesla postupně výrobní kapacita průmyslu textilního na pouhých 30—35%. Nyní se táží, je-li tento stav udržitelný a jak dlouho? Každý logicky myslící člověk nemůže na tuto otázku, i kdyby byl sebe větším optimistou, odpověděti jinak, než že za těchto poměrů musí se postupně v dohledné době zastaviti všechno. Lze to vypočítati na prstech. Exportní obchod zanikl, domácí obchod poklesl, režie a sociální břemena jsou při dnešní 30—35% výrobní kapacitě v mnoha případech stejná jako při dřívější 100% výrobní kapacitě, obchodní ztráty a daně rostou, bankovní úvěr stojí 14—15%, a odběratelé platí následkem špatné kupní síly průměrně za 4 až 6 měsíců. Který podnikatel se dosud nezhroutil za těchto nesnesitelných okolností, jest odsouzen zhroutiti se zítra nebo pozítří. A co potom — kdo bude živiti statisíce nezaměstnanců?

Na sanace peněžních ústavů a různých družstevních podniků věnoval stát millardy. Na zvelebení vzorného chovu dobytka a agrárního hospodářství vydaly se miliony. Ovšem — vepří se mohou dnes koupati v moderních koupalištích a nezaměstnané průmyslové dělnictvo v nouzi a bídě. V roce 1930 bylo v provozu 163 cukrovarů, které zaměstnávaly po dobu kampaně, jež trvá ročně asi 3 měsíce — 85.993 zaměstnanců. Na udržení tohoto poměrně malého průmyslu doplácí naše občanstvo při drahém nákupu cukru ročně miliony. Jest přímo neuvěřitelné, jaké oběti se diktují občanstvu, jde-li o zpracování a vývoz agrárních produktů. Nechápu, proč pěstujeme tak mnoho cukrovky, která zatěžuje prázdné a poloprázdné kapsy občanstva — ač by se na dotyčných polích rodila pšenice, které máme nedostatek, nebo musíme asi 60.000 vagonů pšenice dovážeti každoročně z ciziny.

Dokud bude panovati dnešní nezdravý politický egoismus, nemůže býti o zlepšení dnešních poměrů ani řeč. Agrární politika to je, která zavedením různých cel a neústupností při sjednávání obchodních smluv hasí oheň pod kotly textilního průmyslu. Znemožňovati vývoz znamená:

Pro průmysl ztrátu výdělků a platební schopnosti.

Pro dělnictvo ztrátu zaměstnání a výdělků.

Pro obchod a živnost oslabení kupní síly, oslabení odbytu, ztrátu výdělků a platební schopnosti.

Pro státní pokladnu neodvratný krach, poněvadž méně obdrží, než má vypláceti.

Tak znehodnotili agrární politikové i každý hektar vlastní půdy o 25—30%, poněvadž zapomněli, že také nezaměstnaní jsou jejich konsumenty.

Antonín Hynek.

politika

J. E. Š r o m:

O poměr českého člověka k Rusku

Ve Vídni 25. prosince 1932.

Dozvolu mi, abych se také ujal slova při výměně názorů o „poměru českého člověka k Rusku“. Spíše bych chtěl při tom téma ještě rozšířiti a mluvit o poměru k dnešnímu sovětskému systému nesovětského člověka vůbec.

Předem říkám, že jsem s profesorem Slavíkem nemluvil již řadu let, tedy ani ne o výsledcích jeho posledních cesty do SSSR, a že jsem kromě prvního, souhrnného a úvodního jeho článku v „Národním osvobození“ žádný z dalších nečetl. Chystal jsem se tehdy po dvou letech k vlastní návštěvě SSSR a chtěl jsem tedy dáti na sebe působiti jen přímým prostředím sovětským, prostředím závěrečného roku první pětiletky. Připravoval jsem si přednášky pro Svobodnou školu politických nauk a v nich chtěl jsem vésti linii, kterou mělo určiti jen mé vlastní pozorování a mé vlastní studium sovětských věcí. Poněvadž však potom jsem se octl na základě svých obrázků, vyličených v „Přítomnosti“, tak říkajíc v jednom pytlí s prof. Slavíkem v článku „Národních listů“ „Ze Šavlů Pavlové“ a poněvadž vidím, že jeho vývody v 50. čísle „Přítomnosti“ v celku odpovídají názoru, k němuž jsem neodvisle dospěl za posledních let, přesněji řečeno po bojích s opozicemi v komunistické straně sovětské a během provádění první pětiletky, považuji za svou občanskou povinnost, abych před čtenáři „Přítomnosti“ a před naší veřejností také otevřeně vystoupil, a to již proto, že jsem po řadu let byl jedním z jejich informačních pramenů o SSSR a — snad jediný z českých lidí — měl po více než jedenáct let možnost žiti v SSSR a jeho poměry nezávisle, svobodně a, mohu říci, že i s porozuměním studovati.

Půjdu přímo k věci. Co se to stalo, že nás mnohé, kteří jsme měli a dosud máme k SSSR poměr mnohem více kladný než záporný, vidí nyní veřejnost v postoji spíše přísně kritickém a mnohde i zjevně odmítavém k nynějšímu režimu sovětskému, když právě tento stalinický, centristický režim provádí „vítězně“ impozantní plán pětileté průmyslové výstavby SSSR? Změnili jsme se my, pozorovatelé, nebo se změnilo cosi tam uvnitř sovětského systému? Stručně, a domnívám se, že i plasticky, odpovídám pro svou osobu toto:

Jak došlo k pětiletce.

Dnešní vedoucí komunistická skupina, těch deset jmen z Politbureau, jež pro zajímavost zde vyjmenuji (Stalin, Molotov, Kalinin, Vorošilov, Rudzutak, Kujbyšev, Ordžonikidze, Kirov, Kaganovič, Kossior), z nichž většinu ani vnější svět, ani sovětský lid nezná, stala se po vítězstvích nad různými opozicemi nesporně diktátorskou mocí nad duchem i tělem 163 milionů lidí a, opojena touto mocí bez kontroly, cítí se téměř bohorovnou, pokud to atheisté vůbec dovedou. Ona také servil-

ně povznesla Stalina, schopného a tvrdého člověka, ne na místo Leninovo, nýbrž kamsi daleko výše. Po smrti Leninově, kdy boj o jeho dědictví a moc ve straně i státě se rozpoutal v plné síle a v něm otázky osobní hrály daleko větší roli než kdekoliv jinde, a Sovětský svaz se jimi dostal do jakéhosi svérázného sovětského Thermidoru, měl jsem to štěstí, že jsem tipoval konečné vítězství Stalinovo a upozornil v článku „Muž v pozadí“ na tuto silnou osobnost, deroucí se nezadržitelně do popředí. Příznávám se nyní, že v tehdejší sovětském chaosu jsem si v duchu tohoto vítězství přál, neboť Stalin byl vskutku jedinou silnou osobností, která měla největší naději strhnouti na sebe postupně velikost autority Leninovy, a která pak mohla provést to, co Lenin zahájil v roce 1921, vedl necelá dvě léta bezprostředně a usměrňoval pak asi rok z lože nevyléčitelně chorého člověka: Novou hospodářskou politiku a tím i novou politiku vůbec, která tehdy zjevně směřovala k hospodářské demokracii v Rusku, tak potřebné tomuto státu, která byla Leninem slavnostně slíbena „vázně a na dlouho“ a vedla by nepochybně k vytvoření silného, pokrokového a při tom proletářsky rolnického státu.

Leč vítězství, nejprve Stalin-Zinovjev-Kamenjev nad Trockým, pak Stalin-Bucharin-Rykov nad Zinovjevem a Kamenjevem a Trockým, dále Stalin-Molotov-Koganovič nad Bucharinem, Rykovem a Tomským i nad levičáky Syrcov-Lominadze nevedlo k ideové očistě a jednotnosti komunistické strany, nýbrž k absolutistické nadvládě koterií, jež Stalin, tento jinak schopný praktik, trochu hrubý a hodně drsný, si dovedně čas od času vytvářel, jak to právě jeho situace vyžadovala a jenž těmito koteriemi dovedl nemilosrdně zlomiti nebo aspoň na trvalo ohnouti páteř nejschopnějších komunistů a rozšířiti tím ve straně i státě nejohybnější demoralisaci. Těmito boji, z velké části úplně zbytečnými a vedenými čistě egoisticky, bez ohledu na lid a stát, maskovanými na venek zápasem prý ideí, vpravdě však hrubě materialistickými, byl stát přiveden po relativním rozmachu let 1923—26 do situace tak svízelné, že vítězné vedení strany nevědělo si jiné rady než velkým, ohromným, oslňujícím a ohlušujícím heslem postaviti znovu na zemdlelé nohy a hnáti znovu do boje, tentokrát prý již doopravdy „posledního a rozhodného“, 160 milionů členů sovětských národů.

Pětiletka nevznikla tedy jen z nějaké pouhé a elementární potřeby Sovětský svaz industrialisovati takřka naráz, nýbrž je výronem i tragických rozpaků vítězné skupiny komunistické, která potřebovala oddechu, aby upevnila své posice. Vždyť původně se ani o pětiletku nejednalo, mluvilo se pouze o dvouletce! Ovšem, pětiletka se svou těžkou industrialisací vznikla také z obavy před útokem zvenší, obavy, jak zde všichni dobře víme, celkem nicotné, ale uměle komunisty zveličované a vyvěrající, po diplomatické roztržce s Anglií a po komunistické porážce v Číně, z chorobné neútklivosti a z jakéhosi povážlivě špatného svědomí. Zkrátka pětiletka byla s počátku věcí daleko spíše agitační, injekcí upadající produktivnosti venkova i měst, nikoliv velkorysým, přesným, hospodářsko-politickým plánem, nikoliv dalším krokem k plnění čistého komunistického programu. Velkorysou stala se později, kdy s jídlem přišla chuť, a kdy vítězní epigonové právě ve své nebetyčné domýšlivosti si řekli v neomluvitelném přecenění svých sil i sil státu: Dohoniti a předhoniti za čtyři léta nejpřednější kapitalistické státy! Dali se

do vyšší analýzy, do počtu integrálního a diferenciálního, nemajíce řádně přelouskánu násobilku — jak to výstižně charakterisoval prezident Masaryk.

Despotismus se činí.

Relativní úspěch prvního roku pětiletky, dosažený spíše setrvačností z let minulých a demagogickými sliby pro budoucnost, než vlastní schopností a silou — přál bych svým čtenářům slyšeti, co se všechno od pětiletky slibovalo! — zmátl ještě více hlavy vedoucí skupiny, posadil ji ještě pevněji do sedla a naučil je bohorovně domýšlivosti, jejímž výronem bylo heslo „pětiletka za čtyři léta!“. Generální linie a doplnění pětiletky plánem Uralsko-kuzněckého kombinátu, obrovsky zvýšená kvantitativní tempa industrialisační, „dohoniti a předhoniti kapitalistický svět ve čtyřech letech“, vyrvati poslední kořeny kapitalismu ze sovětských duší, všeobecná kolektivisace zemědělství, spojená s likvidací zámožnější části vesnice co samostatné třídy — to všechno byly jen přímé důsledky této domýšlivosti, která uchvátivši do slova a písmene všechnu moc ve státě, zařídila se vskutku despoticky. Bez ostychu plivla na své vlastní zákony sovětské, pokud šlo o zemědělství (rolnictvu, vlastnoručně pěstovanou obdělávacímu, byla zákonem zajištěna držba určitého úseku půdy nejprve na tři léta a pak na devět let, zákonem byla mu přičtena řada výhod za meliorace, pěstování technických kultur a podobně, a toho všeho byl nucenou a násilnou kolektivisací za pětiletky zbaven), pošlapala slib Leninův „vázně a na dlouho“, expropriovala ve jménu zlepšení situace všech kolem 5 milionů nejlepších a prosperujících selských usedlostí (to již nebyli stolypinští kulaci, nýbrž většinou lidé, kteří nabyli půdy revolucí, dali se pilně do práce a spoléhající na sovětské zákony, činili se podle svých sil!) a rozehnala jejich pracovníky i členy jejich rodin s největší brutálností do nejméně hostiných krajín sovětského svazu.

Ne, komunisté sovětské nezavedli nucenou práci, oni pouze vyhnali miliony kulaků, tak zvaných i skutečných, do nehostiných krajů severu, kde ovšem nemohli najíti jiné práce, než při kácení dříví, při čemž stát, jako monopolistický podnikatel, ovšem mohl si diktovati libovolné mzdy. Takový likvidovaný kulak z úrodné Ukrajiny nebo Povolží nebyl násilně vlečen do pracovních kolon, on mohl také někde v Permské gubernii i nepracovati a — bídne zahynouti, aniž by stát pohnul brvou!

Nikdo mi na světě nenamluví, že spoluautor díla „Abeceda komunismu“, Nikolaj Bucharin, je špatným bolševikem, nikdo to nikomu nenamluví, i kdyby Stalin stokrát přinutil Bucharina padnouti na kolena, a přece tento Bucharin, jeden z mála i školsky vzdělaných předních bolševiků, nazval tuto politiku vůči „kulakům“ i kulakům nesmyslnou a zhoubnou, neboť kulaka lze obrátiti na socialismus i jinou cestou než hospodářským zničením a fysickým vyhubením, zvláště má-li strana a stát všechny mocenské prostředky v ruce. Vedoucí skupina však rozdmýchala znova třídní boj, jehož v SSSR po vyhubení feudální a kapitalistické vrstvy již téměř nebylo, vyvolala jej uměle, z důvodů čistě doktrinářských, jen aby v něm znova vzepjala hrubé instinkty širokých vrstev a usměrnila je potom tak, jak se jí to nejlépe hodí. Nářek, proklínání a nevýslovnou, nám na západě nepředstavitelnou hmotnou i duševní bídu milionů nevinných rodin snažila se pak přehlušiti

velkolepými plány industrialisačního úsilí, v praxi prováděného bez celkového ladu a skladu, úžasně marnotratně a na základě — zde necháme opět mluvit Bucharina — „vojensko-feudální exploatace nejširšího pracujícího rolnictva, nikoliv pouze kulaka“.

Diletantismus a brutalita.

Zazlívám tedy vedoucí skupině a stalinské linii zejména to, že ve svém epigonství ztratila smysl pro rozumnou míru věci a překročila všechny míry rozvážného tempa průmyslové i zemědělské výstavby SSSR, že pošlapala své vlastní zákonodárství i řadu odkazů Leninových, ba i své vlastní plány (na příklad v zemědělské kolektivizaci), že zbytečně a brutálně odstranila od práce tisíce svých vlastních soudruhů, často velmi schopných, a dosadila místo nich praobyčejný, tuctový průměr, jehož sebevědomí vystupňovala sice neomylným heslem „pro bolševiky neexistuje nic nemožného“, ale jemuž nedovedla tím dodat skutečných schopností k vedení díla tak obrovského. Může-li průměrný, polovzdělaný bolševik být dnes vojenským velitelem, diplomatem nebo čekistou, zítra kapitánem lodi, pozítřku šéfem výrobního oddělení obrovské železářny nebo předsedou kaliového trustu a náčelníkem cukerního syndikátu, a opakuje-li se tato bolševická „všestrannost“ takřka ve všech odvětvích správy a výroby, v hodnostech nižších, středních i vyšších, pak je jisto, že, s výjimkou velmi řídkých talentů, všude musí být podprostřednost, nešvary, zlořády, rozpory, desorganise, rozklad. Tisíce procesů a represí, takřka všeobecné přivádění ad absurdum technické racionalisace právě administrativní a výrobní nevědomostí, jež bývá obyčejně spojena s nebetyčnou nafoukaností až do doby, kdy přijde k slovu drtivý aparát sovětské hurá-kontroly — to všechno jsou dnes průvodní a běžné zjevy přehnané, neorganické, ničím neodůvodněné nad-industrialisace a nadkolektivisace.

Za ně je plně a jedinečně odpověden kádr vedoucích lidí, brutálně se držících moci, chlubicích se svým epigonstvím, svým žákovstvím u Lenina a Marxe, prakticky však neschopných učiniti více, než pomocí hrubého mocenského aparátu krvavě ždímati z milionů sovětských obyvatel všech tříd a vrstev prostředky k nákupu cizích strojů, cizích plánů a myšlenek, cizích inženýrů, architektů a různých odborníků, a uměle transplantovati toto všechno draze koupené na půdu sovětskou. Církevníká neomylnost a absolutistická domyšlivost, spojeny s okázalým cynismem, hrubou bezohledností a vychytralou záłudností (v mezinárodní politice zejména), to jsou vesměs věci, které čestné lidi odpuzují.

Dovolte mi říci, že tyto věci vskutku dnes u vládnoucí skupiny a strany v SSSR jsou a že ovšem jsou vnímatelný nikoliv zběžným návštěvníkům SSSR i sebe lépe připraveným, nýbrž jen těm, kdož řadu let žili v bezprostřední fyzické nebo duchovní blízkosti systému, znají všechny jeho vedoucí i mnoho řadových pracovníků a prohlédli dobře finisy, do nichž jsou oblékány před sovětskou i světovou veřejností na pohled velmi přitažlivé myšlenky jen za tím účelem, aby byli klamáni lidé dobré vůle, často pokrokového a socialistického smýšlení.

Za cenu lichvářskou...

Naše mládež, pokud je nadšena pro všechno sovětské a šmahem to schvaluje, vidí před sebou pouze abstraktní sovětsko-socialistický program, sem tam nějaké zrn-

ko jeho provedení, servírované s agitační dovedností, nevidí však dobře osobní a drsné pozadí všech věcí, ani skutečný způsob provádění programu. I my nacházíme v tomto programu velmi mnohé, co je pozitivní stránkou ruské revoluce. I my vidíme na příklad obrovskou činnost výzkumnou, osvětovou, vnitřně kolonisační, vidíme probuzení celých desítek národů a vytvoření jakéhosi státně revolučního sebevědomí národů, které dříve nehrály vůbec žádné role historické, vidíme rapidní překračování celých desetiletí vývoje — ale nenecháváme se oslniti a zaslepití těmito věcmi, víme-li, co za to sovětské národy platí, a jsme-li důvodně přesvědčeni, že platí ceny lichvářské.

Mají sovětské národy možnost sebeurčení až do úplného oddělení, jak to sovětská konstituce hlásá? Ne, absolutně ne! Mají možnost utvářeti svůj vnitřní život vskutku svobodně? Ne, absolutně ne! Musí se naopak bez hlesu podrobiti celkové generální linii, vypracované v kabinetech státní komise plánové často bez znalosti místních poměrů. Mají možnost docílit aspoň slušného zastoupení v centrální správě státu a vskutku tam o sobě rozhodovati? Ne, absolutně ne, poněvadž všechny instituce a orgány sovětské i partijsní jsou pouze nástroji k plnění vůle zmíněné rozhodující skupiny desíti (ona sama o sobě říká, že je jedinou svobodnou tribunou v SSSR, a to ještě pouze do okamžiku, než přijala hlasováním nějaké rozhodnutí!), samostatně nikdy a v ničem nerozhodují, nýbrž uložené poslušně vykonávají a poslušně věří, co se jim k vykonání a věření předkládá.

Stanovisko západního člověka k dnešnímu systému v SSSR musí tedy být odmítavé nikoliv pro program, resp. větší jeho část, jež dovedně a sugestivně je ze sovětského svazu hlásána, nýbrž právě pro pozadí praktického provádění tohoto programu, pro způsob a cenu jeho uskutečňování, pro technickou nedovednost, hraničící až se zločinnou neschopností těch, kdož si jeho provádění usurpovali.

Faraonská exploatace.

Dokud budou v SSSR takřka na denním pořádku zjevy, jako je úmyslné a záměrné hubení celých tříd obyvatelstva, prý ukládajících o systém, trvajících diktátorsky již po patnáct let a po zuby vyzbrojený, dokud téměř každodenně se setkáme se zlořádou správnicí a výrobními, na něž běžným trestem je dnes již bezúčinný trest smrti, dokud vládá a komunistická strana frivolním šlapáním svých vlastních zákonů tlačí stát do stavu úplné právní nejistoty, dokud na jedné straně neorganicky a překotně budou vyrůstati giganti průmyslu, pro něž nejsou pohotově gigantové ducha, činu a práce, a do nichž na straně druhé chodí pracovati svéprávné sice dělnictvo, avšak ne v botách a šatech, nýbrž v lýkových střevicích a hadrech, dokud „dělnický dav“, zachycovaný pro film kinoaparát, liší se na moskevské ulici od skutečného dělnického davu asi tak jako blahobytné vily od barákových kolonií periferie, dokud neučiní se kroky nejen k mechanické likvidaci negramotnosti, nýbrž i kroky k likvidaci negramotnosti duchovní a kulturní, dokud v SSSR bude existovati faktické otroctví spojené s prodejem otroků — máme zde na mysli prodávání vězňů-odborníků státní politickou správou jednotlivým trustům a továrnám za obnosy předem vyjednané! — dokud nepřestane faraonská exploatace dělnictva stavějícího sovětské giganty za mzdu, kterou v ostatním civilisova-

ném světě dostává podporovaný nezaměstnaný — tudíž nemůže se změnit kritické a odmítavé dnešní stanovisko každého pokrokového, nezáludného a čestného člověka k dnešnímu vládnoucímu režimu v SSSR!

Aby nebyl zmatek v pojmech, opakuji: k dnešnímu stalinskému, epigonskému režimu! Souhlasíme v mnohém, nikoliv ve všem s Bucharinem, při čemž nemyslíme to osobně, nýbrž tak, že on nám reprezentuje typ dnes již střízlivého, rozumného, umírněného, vzdělaného socialisty, jehož revoluce již leccem naučila, který býval v počátcích bouřlivákem jako každé mládí, ale když přišla éra socialismu konstruktivního a jemu osud dal možnost se výstavby zúčastnit, byl vším jiným než brutálním násilníkem nebo člověkem, chtějícím stavěti nad své poměry, revolučním procem a nedočkavcem, který by chtěl ten kýžený socialismus mít již pozítřku, jen aby mohl slavně vejíti do dějin.

Tak jak dnešní komunistický režim Sovětský svaz vede, lze nazvat sovětskou revoluci v jejím nynějším stadiu revolucí degenerující. Na tom nezmění nic ani sebe silnější fanfáry o úspěchu pětiletky a průmyslové výstavby v SSSR. Poněvadž však ani kapitalismus ostatního světa není dnes v nějakém obzvláštním rozkvětu, ba naopak zbahňuje, degeneruje a zahnívá, lze říci, že dnešní stav je v obou táborech velmi zlý a tudíž tím nebezpečnější. Je věcí všech lidí vskutku pokrokových, aby si z toho vzali poučení a pomáhali k upevnění jen toho, co v dnešní době z obou systémů je opravdu života schopno.

národní hospodář

Jiří Hejda:

Dvě generace v hospodářství

(Dialog nevážlivý.)

A: Prosim vás, co pořád máte s těmi mladými a starými? My také přece byli mladí, ale nemluvili jsme o tom, pracovali, no a, jak je vidět, dostali jsme se všichni na místa, která nám teď vy mladí závidíte a z nichž nás koukáte vytlačit. Pracujte jako my a budete mít úspěch! Ostatně věčně tady přece nebudeme a někdo po nás přijít musí, no ne?

B: To si ovšem zjednodušujete problém.

A: Jak to, dovolu? Generace, to je přece otázka stáří. Vy sami mluvíte pořád o mladých a starých...

B: Ano, ale mluvíme-li o mladých, máme tím na mysli něco více než fyzické stáří.

A: Rozumím. Mladí jsou vám zkrátka všichni pokrokoví, ti, kteří opovrhují autoritami, hledají nové umění, pokládají rovnou střechu za symbol modernosti a zavrhnou zlatý standard.

B: Konečně — něco na tom je. Nedovedu si představit mladého člověka, který by si chtěl postavit krásnou barokní vilu, aby vypadala, jako kdyby ji stavěl Dienzenhoffer. Mně se sice barok líbí, ale v 17. století a ne ve dvacátém. A pokud jde o zlatý standard: i vy přiznáváte, že zlato je zde pouze k vyrovnávání špiček platební bilance. Ale nezdá se vám, že platební bilance vůbec je něco naprosto fiktivního, jako každá bilance?

A: No počkejte — jak si to představujete? Přece platební bilance je buď aktivní nebo pasivní, a je-li pasivní, pak —

B: Nikoli. Aktivní a pasivní je jen v okamžiku, kdy táhnete čáru pod účtem. Tedy na příklad k 31. prosinci 1932.

Ale protože — jak vám jakožto zastánci klasických teorií hospodářských je jistě dobře známo — platí cosi jako zákon hospodářské rovnováhy a cosi o automatickém vyrovnávání platební bilance, zdá se přece samozřejmé, že se pasivní nebo aktivní saldo vyrovná automaticky, a že tedy zlato je tady jen jakousi představou, ale vyrovnávací funkce ve skutečnosti nemá.

A: Pokládáte snad zlato za problém generací?

B: Já nikoli, ale vy jste to uvedl jako příklad. Ostatně, chcete-li u otázky dvou generací už zůstat, snad si vzpomenete, že jedna generace tvrdila, že krise byla způsobena právě přesuny, ke kterým došlo na straně zlata, kdežto mladší generace to vyvracela. A mluvíme-li už o krizi, je zcela zajímavé všimnouti si, že starší generace připisuje vinu především intervencionismu — neboť starší generace stojí na stanovisku čistého liberalismu — kdežto mladší se dívají na liberalismus velice skepticky.

A: Ano, a říkejte si co chcete, kdyby se byl stát nepletl do věcí, do kterých mu nic není, byla už krise dávno likvidována. Ale věčnými sanacemi, na které padly těžké miliony, vydržené z poplatníků na daních, diktováním mezd a tím vším se protahuje krise do nekonečna.

B: Podívejte se — v tom je právě rozdíl dvou názorů. Vy tvrdíte, že by krise už dávno nebylo, kdybychom ponechali volný průchod automatické hospodářské regulaci. Ráčíte ovšem zapomínat, že tento volný průchod byl ponechán hospodářství, co existuje kapitalistický systém, to jest někdy od počátku 16. století, a že za tuto dobu jedna krise stíhala druhou. A nebyly to zrovna malé krise, třebaže ta, kterou proděláváme, je nesporně největší. Nu, ale vždyť přece také naše hospodářství poněkud vzrostlo, a nezapomínejte, že dřívější krise byly většinou jen evropské, kdežto tato je opravdu první krise světová. Prostě proto, že žijeme v kapitalistickém systému, který se rozšířil dnes na celý svět, kdežto dříve se vztahoval pouze na Evropu.

A: Dobře, to máte pravdu; ale dřívější krise byly nepoměrně rychleji likvidovány a tvrdím, že právě stále regulativní zásahy státu likvidaci jen zpomaluji.

B: Možná, že by opravdu bez intervencí byla krise rychleji likvidována. Jenom že našim ideálem není už policejní stát z minulého století, jehož úkolem bylo starati se jen o to, aby se bohatým nic neztratilo. Kdybyste likvidoval dnes krisi podle receptu laissez faire, ušetřil byste sice hodně kapitálu (ale jenom ten, který je dostatečně zajištěný), za to by účet zaplatili dělníci. Dovedu si živě představit, jak by se provedla restrikce přebytečné výroby: vyházel by se dělnictvo a snížily by se mzdy. Hned by zde byla kýžená rentabilita.

A: Nu a jak se k ní chcete dostat jinak? Je-li kde zaměstnán nadbytek dělnictva a jsou-li mzdy vysoké, co chcete dělat?

B: Ano, je-li tomu tak ve skutečnosti. Ale napřed si tuto skutečnost ověřím, a to za pomoci státu, který má funkci sociálně hospodářskou, a nepřenechám to jen dobrému uznání několika silných jedinců.

A: Ale dovolu, ti také nemohou nic dělat, co by bylo protismyslné, protože by byli v konkurenci vyraženi.

B: Nikoli. Dovolte, abychom uvedli jeden příklad. Uvidíme to hned jasně. Co by se stalo, kdybychom se postavili na stanovisko laissez faire v našem bankovníctví? Kdybychom vzali všechny subvence, které jsme do jednotlivých peněžních ústavů nastrkali, kdybychom ponechali bankám volnou ruku? Nepochybně by nám nakonec dvě nebo tři banky zbyly a byly by to jistě banky nejdravější. Ale kolik tisíc existencí by zaplatilo takovou politiku?

A: No a líbí se vám snad ty dnešní poměry?

B: Naprosto nelíbí a také netvrdím, že způsob, jakým se

intervenovalo, byl správný. Dokonce bych velmi rád viděl likvidaci některých k smrti usanovaných bank. Ale takovou likvidaci, která by byla zárukou co možno nejmenších otřesů.

A: Podívejte se, to je zvláštní, vy tady mluvíte za mladou generaci a pořád mně tady běháte v bačkorách. To my, když jsme byli mladí, my byli radikálové a sekali jsme do toho hlava nehlava.

B: Já vím. Stačí si vzít do ruky naše časopisy a revue z doby tak po roce 1900; tam se najdou věci! Mladí rebelové, staří hófráti. Když tak člověk pováží, jak dnes ti všichni radikálové vypadají... Věřte mi, někdy dostávám hrůzu, zda se ze mne na stará kolena také jednou nestane... ale ne, to je právě to: my mladí, dovolíte-li už, abych mluvil za mladé, docela nejsme radikální hlava nehlava. Jsme ovšem značně kritičtí. Tomu se nedivte. Prožili jsme světovou válku s jejím přehodnocením hodnot právě v době svého duševního vyspívání. Leč vy jste se zmínil hned na začátku o práci, která vás dostala na místa, na nichž nyní jste. To vypadá tak, jako bychom my, mladí, nepracovali, jenom si otevírali hubu a koukali se dostat k nějaké té sinekuře.

A: Ale ne, tak jsem to nemyslel...

B: Ne, ne, já tím nejsem nikterak dotčen, jen chci konstatovat, že problém je někde jinde. Kdyby otázka těchto dvou generací byla jen otázkou věku, pak by to nebyl vůbec žádný problém, protože bychom počkali, až vy staří odejdete. Jenom že ono to tak jednoduché není. Mluvil jste o práci. Když budete tak laskav a podíváte se docela nezaujatě po vlastech českých, tu zjistíte, že právě v hospodářství se nedá vytýkat mladým, že by nepracovali. Ba naopak. Zde by se to dalo spíše vytýkat starým.

A: No promiňte, to zase přece ne! Podívejte se v čelo našich hospodářských korporací, podniků...

B: Repräsentanti! Nic víc než representanti. Lidé, kteří v devíti případech z deseti jednou do roka přečtou na valné hromadě, co jim jejich sekretář — a ten patří k mladým — sepíše. Podívejte se ale do našich novin a revuí. Vezměte si seznam osob, které píší o hospodářských věcech a rozdělte si je mezi mladé a staré. Budete překvapeni, že těch starých je pranepatrná troška, zatím co mladí mají zdrcující většinu. Ano, mladí píší a kritisují. Protože nic jiného dělat nemohou. Protože staří je nikam nepustí.

A: To je nespravedlivé. Jsme přece v demokratickém státě a každý má možnost uplatnit se. My se přece také nedostali na svá místa nějakou protekcí.

B: Zajisté. Ale poměry jsou dnes jiné. Před námi je generace, která vytvořila tento stát, což je její nesmrtelnou zásluhou. Tato generace se dostala k moci, o níž se jí nikdy ani nesnilo. Je svým postavením omámena. Vidí, co ještě chybí, co je nutno tvořit, a chce dílo dokonat sama. Jistě ušlechtilá snaha. Ale zatím druhá generace přichází do let, kdy jejich předchůdci již byli u moci, a k moci se nedostává.

A: Aha — a mladí jsou nedočkaví.

B: Nikoli, to není otázka spěchu. To je bohužel něco hlubšího. Tato generace, která se nyní má dostat k moci, je početně slabá. Je vybita válkou, kterou prodělala od začátku až do konce na frontách, je zdecimována — a to je její největší vada. Chybí jí dostatečný přirozený tlak, kterým by se proti starším uplatnila. A ještě něco: chybí jí tlak zespoda, od těch ještě mladších. Neboť i ta příští generace je těžce zasažena válkou, méně fyzicky než psychicky. Je to slabá generace, dejte si říci. Vidíme to všichni, kdo s ní přicházíme do styku ve školách nebo při jiné příležitosti.

A: No, možná, že máte pravdu. Ale když musíte přece sám uznat, že k řadě těch mladých lidí nelze mít důvěru. Hrajete si pořád se socialismem, vidíte věci docela jinak než my — no, prosím vás, přece nečekáte, že vám za takových poměrů někdo svěří bůh ví co. Tady jsou v sázce národní statky a vysoké mravní hodnoty.

B: Podívejte se, vážený, přece nebudeme mluvit ve frázích. To se rozumí, že my vidíme věci jinak než vy — zaplať pán bůh za to. Domníváme se dokonce, že jsme chytřejší než vy — promiňte, že to říkám tak neomaladě. Ale i to je vývoj. Kdyby mladá generace byla hloupější než stará, šel by svět pozpátku, no a to přece nejde. My se dokonce domníváme, že právě v hospodářství je stará generace hrozná... řekneme nemoudrá. A bojíme se, že čím déle bude u vesla, tím více chyb nadělá. Protože vidí svět svými očima z konce 19. století a nechce si uvědomit, že dnes to vypadá jinak. Bojíme se, že stará generace nadělá řadu zbytečných a nemoudrých věcí, které pak bude velmi těžko spravovat. My mladí si velmi dobře uvědomujeme, že se v hospodářství nic nedá lámat přes koleno. My víme, že i nejhloupější daň je dobrá, jestliže se jednou vžila, a že každá nová daň, i nejspravedlivější, je špatná. A přiznáváte, že by to byl smutný osud jedné generace, kdyby byla odsouzena jen k tomu, spravovat chyby svých předchůdců.

A: Příteli, tohleto ale nebylo spravedlivé.

B: Dovolte, jen ještě něco. Dostane-li se mladá generace příliš pozdě k moci, brzy zestárne, takže nebude mít času plně se využít. A to je velká chyba, to je škoda nejen pro tu generaci, ale i pro stát a národ, protože každá generace dává celku svůj přínos. Máme přece také co říci a chtěli bychom budovat. Máme také svoje plány a máme také svoje ideály, milujeme tento stát a milujeme svůj národ jistě neméně než vy. Každá generace je určena k tomu, aby byla přechodem k příštím. Ale tato generace bude přeskočena. Myslíte, že je to v zájmu celku?

A: No, tak tragické to snad není. Jednou se k moci dostanete — a udržíte se u ní tedy déle.

B: Zase nebezpečí. Bude-li se dlouho držet u moci, bude dusit opět příští mladou generaci. A nerad bych, aby nám jednou ti mladší nadávali starých oslů.

A: Tak asi jako vy nám. Zakřikl jste mne, že říkám fráze. Ale generace je přece jen také mravní problém.

B: Už jsem řekl na adresu starých tolik neslušností, že mne snad nebudete nutit k tomu, abych ještě pokračoval. Kdo je odpověden za náš veřejný život — stará generace, která vládne, nebo my mladí? A kdo tedy způsobil onu korupci, které je tolik, že se člověku zvedá žaludek, když na ni pomyslí? A ostatně, chcete-li — nemyslíte, že právě naše generace, která byla vytažena ze školních lavic do zákopů, měla příliš málo příležitosti k tomu, aby se stala nemorální? Pane milý, víte, jak vypadal náš průměrný osud? Sotva jsme se dali zapsat na universitu, museli jsme rukovat, pak jsme se čtyři roky potloukali po všech frontách a špitálech, trpěli jsme nejen duševně, ale tělesně někdy tak, že si to už ani nedovedeme dost dobře představit, pak jsme se vrátili a brali studia „hákem“. Dělal jste vy během půldruhého roku tři státní zkoušky a tři rigora a byl při tom zaměstnán? Já ano. My neměli čas na spolky, my nevíme, co je to akademický život, ale za to nás za čtyři roky vojny naučily starat se jen a jen o sebe. Dvacetiletý mladík, dostal jste čtyřicet vojáků — a starejte se o ně. Hleďte jim kvartýr a menáž, veďte je tak, aby se vám nerozutekli a vrátili... Víte, byl to vlastně takový skauting ve velkém, který trval čtyři roky, a šlo při něm o kůži. Ale abych nezapomněl, co jsem chtěl vlastně říci — na to, abychom byli nemorální, na to jsme opravdu neměli čas. Také na legraci nám ho mnoho nezbylo, takže je z nás až příliš vážná generace.

A: Líčíte to tak smutně, že by se člověk nad vámi skoro rozplakal. Ale čím to tedy je, že se mladé generaci vytýká neseriosnost?

B: Vy tomu říkáte neseriosnost — ale je to jen o d p o r k d o k t r i n á r š t v í. Vy jste znali jenom kapitalismus a socialismus. My pochybujeme o r y z o s t i obou těchto pojmů. Je na příklad neobyčejně legrační, jak se nyní vyrojili vlastenci kapitalismu. Před rokem někteří staří pánové uvažovali o tom, je-li kapitalismus v krizi a nevypukne-li socialismus. Nyní, kdy světová hospodářská krize končí, čteme jásoť těchto starých, že kapitalismus neumřel a socialismus nevypukl.

A: Ale to je přece úplná pravda.

B: Byl bych se velmi divil, kdybyste to byl neřekl. Vy totiž si nedovedete právě představit nic jiného než b u d' k a p i t a l i s m u s a n e b o s o c i a l i s m u s. Což znamená uprostřed revoluce. My ovšem vidíme, že ten kapitalismus, který dnes se pomaloučku škrabe ven z krize, je tak narudlý, že kdyby ho byl spatřil nebožtík Karel Marx, byl by si ho možná dal za motto svého „Kapitálu“. Vám jde o slovo. Jste ochotni provést nejsocialističtější činy, ale jenom, pro pánaboha, nejmenujme to socialismem. Vy jste před chvílí mluvil plamenně pro volnou soutěž. Ale což pak lze mluvit ještě o nějaké volné soutěži tam, kde si sám kapitalistický systém vytvořil nesčetně kartelů, monopolních koncernů, zájmových dohod, kde směrnicí výrobní politiky celých průmyslových odvětví neudávají výrobci, nýbrž banky? Prosim vás — jak vypadá ten váš kapitalismus? Chcete-li na něco aplikovat systém Adama Smitha a Ricarda, musíte se vrátit do počátku minulého století!

A: Ale myslím, že by se vám socialisté poděkovali, kdybyste jim chtěl dokazovat, že kartely, koncerny a takové všelijaké věci jsou socialismus.

B: No vidíte, zase tady máte to slovo. Vy staří si libujete ve škatulkách. Pro všechno nějakou škatulku. Jenomže ono to dnešní hospodářství je taková podivně rozlezlá hmota, že se vám do žádné škatulky nevejde... Přelévá se vám z kapitalistické přihrádky do socialistické. Kapitalismus se změnil sám v sobě a ze sebe. To je to nejzajímavější. Věřte mi, že úloha socialistů při tomto procesu byla spíše pasivní než aktivní.

A: Ale počkejte — ještě jednu otázku. Co pak je problém generace jen u nás aktuální? Jestliže je to tak, jak říkáte, a má-li světová válka největší vinu, pak musí být stejné nesnáze všude. A přece neslyšíme odnikud tolik nářků jako od nás.

B: Zase to tak zcela neodpovídá skutečnosti. Především nesmíme zapomenout, že — mluvíme přece jen o hospodářství — u nás se vytvořilo něco docela nového, co zde dříve nebylo, kdežto v Německu, v Anglii, ve Francii už hospodářství bylo. Československé hospodářské politice se teprve v roce 1919 začaly dávat konkrétní směrnice — to všechno měly cizí země dávno za sebou. Stará generace tam byla zkušena. Naše stará generace má bohužel právě v h o s p o d á ř s t v í n e j m ě n ě z k u š e n o s t í. Podívejte se na náš parlament a řekněte mi, koho byste si z našich zákonodárců troufal udělat na příklad ministrem financí?

A: To by ovšem bylo těžké.

B: Ale v cizině, třebaže se tam o problému generací také debatuje (podívejte se na příklad na vánoční číslo „Berliner Börsen Courier“, které je celé věnováno této otázce), je po tud situace lepší, že se tam mladá generace už uplatnila. Fašistická Itálie je docela mladá, německý sněm je snad nejmladší svým věkem ze všech sněmů světa, průměrný věk vedoucích osobností ruského hospodářství nepřevyšuje padesátku a Spojené státy jsou téměř typickou zemí mladých; snad to souvisí s tím, že se tam lidé rychle opotřebují. Zato u nás možno mluvit nejen o starých, ale dokonce i o pře-

s t á r l ý c h! U nás je zvykem umírat v úřadě. Nevidíte, že tím stárne a kostnatí celý stát? Víte, to je mi vlastně nepochopitelné: že se staří pánové drží sinekur, tomu se tedy nedivím. Ale že nepustí mladé ani tam, kde se nedá krejcar vydělat a kde jde jen o práci, ke které se mladí dokonce hlásí... čert ví, co v tom vězí.

A: Kde na to příklad?

B: Podívejte se na Poradní sbor pro otázky hospodářské. Teď bude jmenován a zase jsou tam staří politikové, poslanci, kteří tam nemají co dělat (kteří tam také zpravidla nechodí), kdežto mladí, kteří se k této práci (věřte mi, že nevděčné, protože se o Poradní sbor nikdo u nás nestará, a nemusím říkat, že neplacené) dobrovolně hlásí, jsou přibírání jen s jakousi špatně tajenou nevolí a strkání pokud možno na místa náhradníků. Rozumíte snad tomu?

A: Opravdu — nerozumím. Ale nic si z toho nedělejte, nakonec to přece jen musíte vyhrát, je-li ve vás něco.

literatura a umění

Ferdinand Peroutka:

Vpád politiky do přírody

I.

Zápase s andělem, zvolal Jakob: nepustím tě, dokud mi nepožehnáš! Každý druhý moderní literát by však zakňoural: nepustím tě, dokud mne neprokleješ! Neboť z prokletí se zase stala velká móda a čest jako v těch blažených dobách našeho mládí, kdy nás strašil Arnošt Procházka se svým kabinetem démonických duchů a zvláštností, který vystavoval na odív v „Moderní revui“. Prokletost jde nesmírně na odbyt. Zase se píše studie o prokletých básnících, a leckterý literární hlasatel třetí internacionály je tak blízko dekadenci, jak jen možno. Mnoho lidí velebí sovětské Rusko a traktor z týchž dekadentních puďů, z nichž se před třiceti lety velebil středověk a bledý svit luny: z útěku před skutečností, která člověka obklopuje. Změnily se ovšem formy: dnes poeta touží po sociálním prokletí, dříve většinou po prokletí nervovém. Arnošt Procházka byl silný a zdravý muž, ale protože tak kázal literární mrav, miloval pochmurné průvodní zjevy měknutí mozku a představoval si, že se sytí hašíšem, ačkoliv se jako pan Kondelík s oblibou sytil uzeninami. Dnes blahobytní advokáti, jdouce s ohnutým límcem domů z baru, si představují, že se plíží pod lucernami jako proletáři bez domova, a rány jejich golfových pálek jim připadají jako dunění motyky havířovy. Přejí si, aby bůh dal, a jim aby ráčil kolem rtů pohrávat vzdorovitý úsměv. Ne vždycky se vyplní toto přání. Blahobytná podstata bývá někdy nepřemožitelná. Ovšem, pokud se jen píše, jest možný každý výkon: jest možno i to, že mládenci, kteří svými lokty vyryli už důlky ve stolech kavárny Mánes, staví sebe jakožto revolucionářský typ nad Trockého, tvůrce rudé armády, což je jeden z největších výkonů mechanické drзости, jaký kdy byl pozorován, a zároveň jeden z nejnestýdatějších výkonů napodobivosti a epigonství. Opovrhuje-li na př. p. Karel Teige Trockým, přenáší právě tak bezduše a bez rušivých projevů vlastní osobnosti na naši půdu nejnovější moskevskou módu, jako kdysi k nám přenášel každý měsíc nějakou novou pařížskou literární módu, až do úplného vyčerpání pařížského zdroje.

Toto všechno je třetí nebo čtvrtá literární móda, na kterou se pamatují z vlastní zkušenosti. Nejdříve Jiří Karásek ze Lvovic + Malá Strana + Sodoma + zlo + černá mše + štíhlé ruce na klávesách + kdekoliv mimo svět + láska k sestře nebo homosexualita. Potom Gelner, ironie, lues, číšnice, neukožená stará panna, tuberkulóza, periferie, flámy, smutek, marnost, blíny a manýra kdesi cosi; kdo byl celou svou přirozeností veselý, nutil se tenkrát do smutku. Když se toto zprotivilo tím, že to už každý napodoboval, přišla Růžena Svobodová a její epigoni; jako dříve vše bylo smutné, nyní vše bylo radostné a lahodné; viděl jsem tehdy mladého muže, kterému bylo zatraceně truchlivě v srdci, ale když přišel domů a začal psát verše, vyšlo z toho (protože se tehdy tak psalo), že „radostno je mým pažím nésti lehké břímě života“; literáti znali dvaasedmdesát druhů květin, oči bývaly „hořcově modré“, každý konal radostně svou povinnost, i udřený a vysávaný proletář, dámy se vyptávaly pánů: „jste vždycky tak spirituální?“, a oblíbená fráze zněla: nesmí se zapomínat, že bůh, nikoliv ďábel stvořil svět. Za války, v nacionalistickém opojení, kdekdo psal básně na sv. Václava nebo ho maloval; národ byl soustavně přirovnáván ke stromu, moderní literáti se zapřisahali, že žádného autora nechtou tak rádi jako Tyla, Pravdu a Rubeše; kořenné češství bujelo, kamkoliv ses podíval. A po válce: Lenin ovšem + abcd komunismu + Zdeněk Nejedlý a Smetanův „Dalibor“ jakožto oslava lumpenproletariátu + „všichni andělé jsou socialisté“ + křížník Potěmkin + „jaké právo máš psát novelu, když jsou na světě chudí lidé?“ + lhaní, že český pan X. Y. je členem ruské komunistické strany, ačkoliv to zřejmě není pravda + traktor (ruský) + továrna (ruská) + armáda (ruská) + taková síla fixní ideje, že vyznavač se splete a v kavárně si místo „ruských vajíček“ objedná „sovětská vajíčka“ + honba na Karla Čapka + sto jiných rekvizit.

Všechny tyto směry byly v některých lidech skutečné a v některých hrozně falešné. Čím to, že druhá kategorie je vždy daleko hlasitější? Snad z týchž důvodů, pro něž řemeslní žebráci jsou dotíravější než žebráci ze skutečné bídy. Opravdový cit jako opravdová chudoba nesjíždí hladce s jazyka; je třeba, aby se to dříve stalo řemeslem nebo manýrou.

Existuje komunistické přesvědčení, které je třeba mít v úctě. Jsou lidé, kterým jaksi bylo vloženo do kolébky býti komunistou; nemohou býti ničím jiným, nemají-li se dopustit zrady na své podstatě. Komunismus není hnutím posérů, nýbrž mohutným směrem, který vážně usiluje o obrodu světa na jeden způsob (podle našeho přesvědčení na způsob jednostranný). Ale řítí-li se lavina po svahu, nalepují se na ni odpadky, a komunismus strhuje také bezcharakterní sortu literátů, poněvadž jim může zaručit nejzajímavější pózu této doby nebo poskytnout tyč, které by se drželi ve své vnitřní rozháranosti; jsou obratní v napodobivosti jako opice, jsou dnes zde a zítra budou jinde. Jako je falešný nacionalismus, může býti také falešný komunismus; jestliže to někdo nechce připustit, neví nic o lidské povaze, která nebude definitivně zušlechtěna žádným hnutím.

Tímto konstatováním nechci si ulehčit polemiku proti komunismu. Nebylo by mi také nic platno, kdybych i chtěl. Stejně neodvrátí proud, kdo podotkne, že na jeho povrchu pluje špinavá pěna nebo kdo ji dokonce rozfouká. Připojují-li se ke komunismu někteří

lidé z týchž důvodů, z jakých by si před dvaceti lety voskovali kníry, není tím ještě nic řečeno proti komunismu jako ideologii. Vyvracet ji je nesmírně těžší než odhalit toho nebo onoho poséra, a pokud má pod sebou komunismus reálné základy, nemůže to být zdiskreditováno ani tisícem posérů a napodobivých duší, které přispěchají.

Ale to patří do politiky, a zde chci mluvit jen o roli, kterou hrají v literární kritice, a o oblíbené jejich zábavě, obracející se proti spisovateli, jenž, posuzován už jen po stránce formální dokonalosti, je nejvyspělejším zjevem mezi moderními českými spisovateli a první přirozeným způsobem — což je vždy jen cesta přes kvalitu — přiblížil českou literaturu světovosti a otevřel do světa cestu pro sebe i pro jiné. To by v jiných poměrech zakládalo nárok na slávu. V poměrech, v nichž žijeme, je útok proti Karlu Čapkovi nejoblíbenějším druhem debutu pro mladého muže, jenž chce na sebe rychle upozornit. Jestliže se literární kritika zpolitizuje, jak snadno se otvírají ústa lidem, kteří by jinak musili mlčet, a jaká to příležitost pro všechny, kteří s Čapkem nemohou závodit v umění, aby mu vytýkali, proč má ty a ony ideje a sklony a proč nemá jiné!

Za oddané a tiché zkoumání přírody, za něžnou příchynost k rostlinám a zvířatům býval umělec v dřívějších dobách oslavován a bude patrně oslavován zase v dobách budoucích. Nyní však prožíváme dobu rozčilenou, duchovně přechodnou, kdy je za to hanoben. Thoreau, prožívší půl svého života v lesích, napsal se zcela vážným zaujetím: „Byl jsem odhodlán boby poznati.“ Velmi se zdá, že se stal slavným právě proto, že je poznal. Francis Jammes se stal nezapomenutelným z téhož důvodu jako František z Assisi: že byl přítelem zvířat. Řekne-li si Čapek: chci poznati růst květin a jejich vztah k povětří a duši psa a kočky, — byl by v normálnějších dobách, kdy na místa literárních kritiků ještě nevtrhli političtí agitátoři, za to chválen. Dnes činí se zuřivé pokusy, aby byl zesměšněn. Při Goethově jubileu jsme viděli, jak snadno je agitátorovi zesměšnit Goetha. Proč by nebylo snadno zesměšnit někoho jiného? Záleží to jen na obratném užívání slov, čemuž konec konců se naučí i duch velmi průměrný v tomto věku feuilletonistické obratnosti. Francouzská revoluce popravila Lavoisiera, řkouc: „Revoluci není třeba chemiků.“ Výpady proti Čapkovi se zakládají na podobné náladě: pro řešení sociální otázky není třeba Karla Čapka, jenž uvažuje o přírodě; a poněvadž ho není třeba, není jen nepotřebný, nýbrž přímo škodlivý. To není jen československá nálada: Thomas Mann, který nedávno předčítal novelu, obdržel dopis, ve kterém byl tázán, jak se odvažuje činiti něco takového, dokud není rozřešena sociální otázka. A není to jen nálada z r. 1932: před více než sto lety ptal se Ludwig Böhne rozhořčeně Goetha, jak může hledati zákony růstu rostlin, místo aby popisoval boj národů.

Co svět světem stojí, proháněli se po něm duchové úzcí a širocí. Nad Čapkovou zahrádkou soustředila se nelibost duchů úzkých, a blýská se nad ní tolik jako nad Tatrami. Řada horlivých reformátorů ho vyzývá, aby přestal býti tím, čím jest a v čem, hnán svou přirozeností, může patrně něco vykonati, a aby se raději stal něčím, čím není, a průměrně napodobil přirozenost jiných.

(Dokončení.)

Etienne Rey:

Snobismus necudnosti

Od té doby, co se někteří spisovatelé začli domnívat, že objevili „sexualitu“ a Lawrence se svými překladateli uvedli do módy určité výrazy, jež se dříve nevyslovovaly, začíná se v románech i na jevištích roztahovat doposud neznámá volnost a bezuzdnost řeči. Dnes člověk už ani nemůže být dost peprný a chce-li se jako spisovatel vyšinout a platit za moderního, pak je nezbytně nutno, aby lidi zraňoval a tloukl je přes hlavu. Děťinskost středoškoláků, kteří si vyhazují z kopytka.

Krátký přiléhavý výraz, jehož užíval hajný lady Chatterleyovy s takovou oblibou, se objevil na jevišti již dříve, ačkoliv jen kradmo a nesměle. Avšak během této sezony už asi dosáhne občanského práva. Nu — a co dále? .. Dojem bude dělat jen ze začátku a pak bude nutno ohlédnouti se po novém. Ale jak až daleko je možno se odvážit? Nejzazších mezi je dosaženo nepříjemně brzy.

Existuje pedantismus sprostoty a snobismus obscénnosti, do něhož by mohla naše doba velmi snadno upadnouti. U mnohých autorů se nám přímo vnucuje zřetelný pocit, že upadají do vytržení sami nad sebou, když mluví otevřeně o sexuálních záležitostech. A do téhož vytržení upadají jejich čtenáři, když se odváží debatovat o všech těch otázkách bez hemmungů. Což už neexistuje vůbec žádné měřítko? To slovo, jež bylo kdysi tak drahým Götzovi a Cambronnovi a jež zaručeně vždycky vzbudilo veselost, to slovo teď již nikoho nevzruší. Snad by se mu vrátila jeho původní zápalná síla, kdybychom je nechali zaskvíti se na divadelním plakátě v názvu nějakého kusu? Ale i k tomu již došlo a sice před 150 lety ve Francii. Nevzpomínám si již, který známý autor 18. stol. to byl, jehož kus byl hrán pod názvem: „Le Marchand de Merde“. Naši moderní autorové by přišli podle toho s křížkem po funuse.

Všechny tyto smělé kousky už dávno nejsou novinkami a co horšího: nedojde se s nimi daleko. Lawrencův hajný by mohl svou lady zahrnouti do sytosti všemi rozkošemi a mohl by se svého milostného úkolu zhostiti stejně skvěle i kdyby se tolik nesnažil nazvat vše co nejpriléhavějším výrazem. A není tak docela jisto, že by ti největší rozkošníci nebyli zároveň velikými nemluvy... — vždyť to se vlastně velmi hodí k pojmu brutality, v mnohých případech tak ceněné.

Ale, čeho chtějí dosáhnouti ti autoři, kteří pro své velkolepé smělé výklady používají tak choulostivých výrazů? Domnívají se, že doslovným líčením milostného aktu vyjádří lépe dotyčnou smyslnost? Snad. Ale co mají zde co dělat ta cynická slova? Kdo uměl působivěji mluvit o vášnivě lásce než Racine? A používal přece tak nádherně čistých výrazů. Síná slova a slabé city patří k sobě. Výrazy příliš hrubé vedou k hrozným výsledkům. Znam jednu dámu, která svému milenci v překypující vděčnosti napsala: „Ty jsi rozbouřil moje maso“. Pěkné, není-liž pravda?

Ale napadá mi, není-li tento směr hrubosti v literatuře především kšeftovním trikem? Skandál, vyvolaný slovníkem páně Lawrencovým, měl za následek velký kasovní úspěch. V době, v níž je nutno dělati hlavně peníze, vynáší zřejmě více tělo než duše. Autor, píšící o sexu, má větší vyhlídky na Rolls Royce než autor, píšící o theologii. Dnes mají hrubá slova za následek sice malé city, ale velké výdělky.

Čistě věc módy. Snažme se tedy co nejrychleji využití sexuality, zítra již může přijít z módy. V příští sezoně bude už možná román a jeviště ovládnuto snobismem cudnosti. („Querschnitt“.)

Život a instituce

Karel Čapek:

Anesthesia

Ve své utopii „The Brave New World“ nám vedle jiných luzných vyhlídek líčí Aldous Huxley, jak to bude mít budoucí lidstvo snadné s pozemskými starostmi: spolkně se prostě pilulka úředně dodávaného preparátu „somy“, jež okamžitě opatří zkormoucené duši zapomenutí. Přiznám se, že když jsem toto četl, styděl jsem se za tu budoucnost a rozhostilo se ve mně cosi jako vděčnost za to, že žiju v pradávnej, primitivní a hrdinné přítomnosti.

Ale kdyby se nějaký lidský tvor z pravěku ne přilíh odlehlého přišel podívat na nás, měl by možná podobný pocit. Snad by shledal, že odvěká lidská potřeba odpoutání a zapomenutí už nedochází svého úkoje jen výjimečně, nýbrž stala se prostě denní potřebou. Radio, film, sport, lehká literatura a divadlo — vždyť to jsou vlastně také jenom drogy, které lidé berou, aby zapomněli na tíhu a starost života. Snad by takový návštěvník z minulých dob na první pohled nepostřehl, že největší spotřeba těchto prostředků se nenalézá právě tam, kde se té tíhy nese nejvíc; snad by se proto domníval, že se dnešní lidé v celku něčím tuze a vytrvale žerou, když tak horlivě hledají únik ze své vlastní tísně. Teprve poněmáhly by na to kápl, že obecenstvo, které konsumuje maximum těchto prostředků, neuniká nějaké trýzni nebo konfliktu, nýbrž něčemu jinému: prázdnotě a nudě. Že se lidé odpoutávají vlastně jen sami od sebe; že se pokoušejí zapomenout vlastně na svůj vlastní životní normál. A tu by se ten člověk z minulých časů patrně zasmušil nad tím, co vidí.

Pokud máme doklady o minulých dobách (jako na příklad o devatenáctém století), zdá se opravdu, že konsum těch kulturních anestetik se od těch časů nějak zmnohonásobil. Předně, rozumí se, nebylo tehdy tolik příležitosti; ale nesporně nebylo také té habituální potřeby. Když si vzpomínám na lidi, kteří obklopovali mé dětství, mám dojem, že se nesnažili zapomenout na svůj osobní život, naopak, že si ho byli náramně vědomi a trvali na něm až komicky důstojně a důležitě. Že neměli nutkání přenést se přes meze svého všedního života, ale za to dbali, aby své místo vyplnili důkladně a bytelně. Zdá se mi, že se vůbec nenudili; ale pokud vím, pořád něco dělali, a když odpočívali, požívali sebe samých, svého rozumu, své rodiny, svých přátel. Nehledali odpoutání, nýbrž připoutání. Člověk by řekl, že je nadobro saturoval, že žije, jak žije a co dělají; i nebylo jim třeba úniku. Žili těžce, ale nějak sebevědoměji; své povolání nesli jako trvalou hodnost, ne jako špinavou dřinu, na kterou je lépe zapomenout. Nechci je vynášet, ale zdá se, že byli šťastnější a prožili s v ů j život silněji a bděleji. Měli ze svého života víc, protože jim nebyl předmětem zapomenutí a odpoutání.

Co tam, to tam: nač o tom marně mluvit. Jde o to, je-li dnešní výroba hromadné anesthese biologicky a sociálně účelná. Nechceme zajisté kazit žádnou legraci a přejeme každému jeho potěšení; ale předně anesthese

není žádný pravý špás: i k tomu, abychom se hluboce veselili, je třeba bdělosti. A za druhé: anesthese není léčením choroby, není řešením konfliktu, nevede nikam dál. Biologicky lépe je cítit, že nás něco bolí, a kurýrovat to, pokud to umíme. Sociálně lépe je nezapomínat, kde nás tlačí bota, a myslet na to, jak ji zout nebo předělat. Kulturně lépe je neunikat své vlastní prázdnotě a hledět ji naplnit něčím kloudným.

Zvykne-li si člověk bavit se náhražkami života, ztrácí schopnost bavit se životem samotným. Žít je nudno; jděme do biásku. Pozorovat lidi je matoucí; pojďme pohlízet na jejich stíny. Stalo se potřebou odpočinout si od života, být vedle skutečnosti; v jádře je to kouření dýmčičky s opiem. Chodíme se dívat na zápsy; to nás zbavuje vnitřní nutnosti zápsat sami. Hledáme v novinách, co je nového; následkem toho už nemáme své vlastní oči pro to, co je nového ve vesmíru. Co všechno se vymyslelo jen proto, aby se nemuselo myslet! Říká se, že náboženství je opium pro lid; ale i politický chiliasmus, diktatura, demagogie jsou opiáty pro lid: zbavují jej odpovědnosti, osobní snahy a těžkého úkolu myslet a soudit.

Ale ne, žádného návratu není: není-li něco v pořádku, je jediný prostředek posvítit si na to. Na příklad se jednou celým svým rozumem podívat na to, jak pitomá a nicotná je většina toho, co jsme si zvykli považovat za kratochvíli. Vzbouřit se proti ohlupování, které si kupujeme jako zábavu a zapomenutí. Shledat, že je to vlastně nedůstojné a že nás to ponižuje. Na to není třeba než obyčejného rozumu. Konec konců víme skoro všichni, že to, čím zabíjíme svou nudu, je hloupé a věčně stejné; ale chováme se k tomu shovívavě a dáváme najevo, že jako neklademe větších nároků na pouhou kratochvíli. Ale řekněme si, že život přese vše je tuze cenná věc a že následkem toho i ta kratochvíle si zasluhuje trochy naší vážnosti. Bavme se cele, s vynaložením plného intelektu: shledáme potom, že k tomu je zapotřebí myslet, poznávat, kutit, s něčím se potýkat, něco tvořit — zkrátka být aktivně při věci; a přestat být pouhým obluzeným divákem.

Dr. Ladislav P. Procházka:

Mezinárodní boj proti nemocem

Vybírám několik zajímavých kapitol, jež podají názor o moderních pracích v oboru hygieny v celém světě, o pokroku této vědy a jejím stoupajícím podílu ve veřejné správě.

Největší práce soustřeďuje se stále na těžké infekční nemoci — hlavně cholery, mor, žlutou zimnici, skvrnitý tyf, spálu, difterii a neštovice.

Cholera

má několik stálých ohnisek, zvláště v britské Indii, kde je zdomácnělá a odkud občas vyrazí do okolí. Nemoc ztratila značně na nebezpečnosti tím, že vstoupilo v praktické upotřebení naprosto spolehlivé ochranné očkování. Před ním ustoupila do pozadí i otázka zdravých bacilonošů, kteří dříve hlavně nemoc rozvlékali.

Otázka očkování ochranného při

m o r u

není posud tak pevně rozluštěna jako u cholery — právě tak jako léčení serem protimorovým. Pracují tu

hlavně Angličané, kteří hlásí z Indie znamenité výsledky ochranného očkování protimorového serem Haffkine; referáty francouzské o zkušenostech s ochranným očkováním látkou vyrobenou v Pasteurově ústavu v Paříži jsou o něco skeptičtější — ale souhlasí s anglickými údaji potud, že ochranné očkování snižuje počet infekcí asi o polovinu, rovněž tak úmrtnost.

Proti

žluté zimnici,

to jest hlavně proti komáru *Stegomyia*, který nákazu přenáší, zahájen veliký a úspěšný boj, který má znamenité výsledky hlavně v Jižní Americe a v koloniích afrických. Ústav pro tropické nemoci v Amsterdamu podniká výzkumy o seru imunisačním proti žluté zimnici.

Dětské nemoci nakažlivé

studují se ve svém chodu a intenzitě vyskytování mezinárodně, jednak v mezinárodním úřadě zdravotním pařížském, jednak ve zdravotní sekci Společnosti národů v Ženevě. Z nesčetných prací uvádím jen nejzajímavější výsledky:

Spála má určité periody — sedmi- až desetileté, ve kterých vystupuje v mírném počtu, s mírnou nakažlivostí a úmrtností; pak však změní ráda charakter, nakažlivost je prudší, úmrtnost daleko větší. Ochranné očkování podle Dicka nemá tak bezpečných výsledků, jako se zprvu očekávalo; zato ochranné očkování proti difterii je velice účinné a spolehlivé, a začíná míti skoro stejný význam, jako svého času zavedení léčení serem. Klade se veliký důraz na to, že neprávem se podceňují spalničky a kašel dáivivý: vykazují ve světovém přehledu větší úmrtnost než spála a difterie. Proti spalničkám zkoušeno s nejlepším výsledkem serum rekonvalescentů po spalničkách — i jako ochranné očkování, i jako léčivý prostředek. Ovšem jeho opatření v dostatečném množství činí těžko překonatelné obtíže.

V posledních letech stouplo značně po celém světě onemocnění na epidemický zánět mozkových blan a epidemický zánět předních rohů míšních (Poliomyelitis, dětská obrna). Spojené státy americké, Anglie, Egypt, Turecko i Německo měly sta případů; asi před třemi lety šla Evropou vlna těchto nemocí od Švédska na jih — uhnula se Čechám přes Sasko a Bavorsko — sledována námi s velikou úzkostí; neboť proti těmto nemocem jsme beze zbraní. Nové práce prokázaly jednak účinnost ochranného očkování i léčení serem rekonvalescentů: v Americe některé státy dovedly se jím zásobiti v množství kolika litrů. Zkoušela také ochranná síla sera zdravých osob z okolí nemocných — částečně s dobrými výsledky; v poslední době i serum vyrobené z krve placentární. Studován chod epidemií a jejich šíření; zjištěno pokusmo na opicích, že nákaza dětské obrny se děje cestou ústrojí zažívacího a že výkaly mohou nemoc rozšířiti; jedna švédská práce tvrdí, že nákaza se šíří toky vodními, jiná mluví o nákaze mlékem.

Podrobné a pečlivé studie o možnosti přenášení nákaz mlékem zjistily nejenom možnost přenesení tyfu, paratyfu, cholery, tuberkulosity, nýbrž i revmatismu.

V boji protituberkulosním

nejdůležitějším bodem je dnes pevný posudek o ochranném očkování metodou Calmet. Ten vypěstoval po nesčetných pokusech a pracech bacila tuberkulosity, který

ztrácí možnost způsobiti v těle nákazu, ale neztrácí schopnost, vyvolati imunitu — odolnost proti nákaze tuberkulosní. Látka očkovací připravuje se pro každý případ čerstvě, musí býti dána kojencům s trochou mléka k polknutí první čtyři dny po porodu. Očkuje se dnes po celém světě; Francie očkuje každoročně téměř 200.000 dětí; zprávy o výsledcích jsou velmi příznivé, ač úsudek není jednotný. Nedělaly dobře nadměrné chvály z různých zemí, kde se dokazovalo, že nejen úmrtnost na tuberkulosu se snížila u očkovaných dětí na $\frac{1}{20}$, ale že i úmrtnost všeobecná u očkovaných kojenců klesla. Naproti tomu je dnes prokázáno, že očkování je neškodné, že bacil B. C. G. (Calmetův) nikdy nevyvolá infekci, a nové práce nejen francouzské, ale i anglické dokázaly experimentálně získání imunity u zvířat (telat) očkovaných. Němci staví se k věci chladně, ale očkují a sbírají materiál; Angličané přiznávají metodě částečnou účinnost, ale — majíce vybudován boj proti tuberkulose do nejmenších detailů, až na př. do izolace kojenců z rodin tuberkulosních — nechtějí očkování B. C. G. zařaditi oficiálně do zdravotnických opatření.

Můj úsudek o metodě byl by asi tento: Vyskytneli se taková vážná a tak důkladně založená práce, podložená autoritou Pasteurova ústavu, doložená příznivými výsledky z nejrůznějších zemí na základě očkování skoro milionu dětí, a je-li naprosto bezpečně prokázána její neškodlivost, pak jsme povinni očkování to zavést — ovšem nikoliv povinně, ale fakultativně, a podporovati je co nejusilovněji. Když povážíme, jaké ohromné ztráty na zdraví, životech, výdělečnosti, vydáních za léčení a podpory značí tuberkulosu, pak i pouhá odůvodněná naděje, že můžeme lidi od ní uchrániti, značí naprostou nutnost, dáti metodu obyvatelstvu k dispozici. O konečných výsledcích podle mého názoru budeme moci mluvit, až od očkování prvních dětí uplyne aspoň dvacet let: neboť nejčastější případ je infekce v dětském věku, pak skryté stadium, a vypuknutí nemoci mezi 15.—20. rokem.

Pravé neštovice

nevzbuzují mnoho zájmu: tam, kde je zavedeno povinné očkování a řádně se provádí, vymizely neštovice úplně. Z evropských zemí je to téměř jediná Anglie, která vykazuje ročně až 30—40.000 onemocnění neštovicemi; vinna je rozhodně „mental reservation“ v jejich očkovacím zákoně: kdo prohlásí úřadu, že na očkování nevěří, nemusí své dítě dáti očkovati. — Objevují se opět snahy, rozdělit variolu na „lehkou“ (variola minor) a „těžkou“ (variola major). V Holandsku a Švédsku dokonce podle tohoto rozdělení odstupňovali opatření ochranná při malých místních epidemiích. Portugalci dokonce tvoří z „lehké“ varioly novou nemoc, nazvanou „alastrin“. Zkušenosti jsou špatné — lehký případ lehce způsobí u neočkovaného nejtěžší onemocnění.

Podrobné studie a pokusy byly věnovány možnosti přenášení infekčních nemocí letadly.

Jedná se tu jednak o možnost, že pouze při několika-denní cestě, na př. z Indie do Egypta, může cestující býti v Indii infikován, cestuje v t. zv. inkubační době, která je bez příznaků, a roznemůže se až v Egyptě, kam tímto způsobem zanese na př. mor neb cholera. Druhá možnost je, že v místě odletu usadí se na letadle a v něm hmyz — hlavně komáři — který přenáší některé nemoci: obavy byly hlavně z přenášení Stego-

myia (žlutá zimnice). Pro zabránění prvé eventuality vypracována byla mezinárodní úmluva, upravující zdravotní službu na letištích a letadlech; pokusy s přenášením hmyzu letadly prokázaly, že toto nebezpečí je zcela nepatrné.

Města a venkov.

Zajímavé jsou práce, zabývající se rozdílem mezi zdravotními poměry v městech a na venkově u obyvatelstva rolnického, hlavně pokud se týče tuberkulosy. Shledáno u většiny států, kde šetření se dalo, že dnes úmrtnost na venkově je větší než ve městech; ale hlavně, že je na venkově mnohem větší nemocnost tuberkulosou než ve městech, a tu zase u žen větší než u mužů. Studování příčin tohoto zvláštního zjevu je v proudu, a projevny tu nejrůznější názory. Pro zajímavost uvádím názor velmi váženého portugalského hygienika, jenž praví asi toto:

„U nás stoupla tuberkulosa u rolnického obyvatelstva ohromně; nemoc stává se morem. Naše prostředky proti ní narazí na skutečnost, že lidí je příliš mnoho, práce a výživy příliš málo; tuberkulosa stává se přirozeným regulátorem počtu obyvatelstva, jakým býval mor, cholera a jiné těžké infekce.“

Nemocí, jež se nyní bedlivě studuje, je

revmatismus.

Mám před sebou zajímavou práci jugoslávskou, která v podstatě praví: revmatismu od války silně přibývá. Nemocnost je nejmenší v srpnu, září a prosinci. Děti do 4 let jsou imunní proti revmatismu; revm. prudký (akutní) stoupá ve věku 7—17 let, dosahuje maxima ve věku 18—27 let, chronický začíná ve věku 18—27 let, a udržuje se až do 57. roku. 90% všech onemocnění kostí, kloubů a svalů je původu revmatického; ošetřování vyžádalo si asi 6% ošetřovacích dnů všech nemocí.

Podrobně se studuje

nemoc papouščí

(psittacosis). Tu a tam se posud vyskytují případy přenesení nemoci s papoušků na lidi, ba i případy nákazy s člověka na člověka. Zákaz dovozu papoušků z Brazílie posud trvá, pracuje se na mezinárodních ochranných opatřeních.

Zpravodajství o nakažlivých nemocích

je dnes znamenitě organizováno. Každý týden dostáváme obšírnou zprávu, obsahující případy onemocnění infekčních z celého světa. Tento bulletin je redigován ve Společnosti národů v Ženevě, obsahuje však i podrobné zprávy pařížského mezinárodního úřadu zdravotního; do týdne víme o každém případě těžkých infekcí kdekoliv na světě, a měsíčně dostaneme přehled o chodu epidemií s mapkami a diagramy, takže můžeme včas zaříditi ochranná opatření.

Velikou kapitolu a několik článků by zabralo zajímavé vyličení dnešního rozvoje

sociální hygieny

a snah po zabránění nemocem (preventiva). Myslím, že dokonalé vybavení v každém ohledu má hlavně Švédsko a země severské; znamenitě opatřena je Anglie, velmi dobře Německo, Francie statně dohání, co dlouho zameškala; ze zemí nám blízkých velmi pokročila v sociální hygieně Jugoslavie, mnoho se pracuje v Rakousku, Polsku a Rumunsku. Podle mého

náhledu jeví se tu všady jeden základní nedostatek: sociální hygiena není dosti hluboko propracována hlavně po stránce praktické. Její kvalita je dána a známa; ale její kvantita není určena, a boj o ni naráží na hranice finančních možností. Všade se příliš tříští — kdežto zdá se býti jasno, že by se měla soustřediti především na dva úkoly: péči o děti (poradenství preventivní) a boj proti tuberkulose. Není-li směr boje takto omezen a usměrněn, dochází k různým výstřelkům a nadsazením. Uvádím jako takové dva příklady:

V některých zemích rozšířila se služba sociálně-zdravotní na nemocnice. Stará se o sociální pomoc a duševní útěchu nemocných za jich pobytu v nemocnicích i po jejich propuštění z léčení. Je zavedena už v Americe, Anglii, Německu — začíná s ní i nesmírně čilá Itálie, která od války udělala ve zdravotnictví vůbec veliké pokroky.

Zajímavé je také z Itálie přišlé

lékařské vyšetřování zdravých osob.

Vychází ze správného názoru, že mnoha nemocem dá se zabrániti, nečeká-li se s lékařským vyšetřením, až nemoc vypukne, nýbrž vyšetřují-li se periodicky i zdraví lidé a hledí se počátky neb dispoicce chorob konstatovati, podchytiti a odstraniti. Myšlenky ujaly se velmi rychle životní pojišťovny — hlavně v Itálii, Spojených státech amerických, Německu, Francii, Anglii, Švýcarech, Turecku. Pojišťovny poskytují slevy na pojistném těm pojištěncům, kteří se podrobí periodickým prohlídkám zdravotním; v Turecku bezplatné periodické prohlídky jsou zařízeny a povinny pro prodavače potravin a nápojů, kočující obchodníky, úředníky, školáky, chůvy, jakož i pro osoby vstupující v manželství.

Pohled na kolonie.

Moderní, praktická hygiena nám vzala také poslední romantické iluze o koloniích tropických. Služba zdravotní mezi domorodci kolonií afrických, indických, na Javě a Borneu i ostrovech tichomořských nabyla daleko většího rozsahu a důležitosti než v mnoha zemích evropských. Není toho příčinou humanita, nýbrž prostá potřeba zachovati a rozmnožiti v koloniích hrubou pracovní sílu (Francouzi říkají domorodcům „main d'oeuvre“ — pracovní ruka); neboť Evropané nevyvázejí do kolonií dělníky ručně pracující, nýbrž pouze dělníky duchem — ovšem v nejširším toho slova smyslu. A mezi domorodci panovalo čistě přírodní hospodářství: jejich počet se udržoval podle týchž zákonů, podle nichž se rodí, množí a hynou zvířata; celé rozsáhlé kraje byly občas vyliďňovány zhoubnými epidemiemi (cholera, mor, žlutá zimnice, neštovice, spavá nemoc atd.), úmrtnost dětská byla obrovská, pomoc v onemocnění podle našich pojmů žádná. K tomu přistoupí vždy s importovanou naší civilizací i její importované lidomory: alkohol, tuberkulosa, syfilis a jiné dary, které už způsobily v četných krajích vyhynutí celých domorodých národů po zvládnutí země bělochy. Ale do přístavů, ke stavbě drah a silnic, k nošení břemen, na plantáže je třeba milionů dělníků (— pardon, málem bych byl řekl otroků!), jejichž zdraví má nesmírnou cenu pro jejich výkonnost; proto jakmile se ukázalo vyliďňování, nasazena s velikým úsilím a obrovskými náklady moderní péče zdravotní. Vše, co se u nás jaksí jenom trpí — vzhledem k naší hyperpopulaci a rozpakům, co s přibývajícím obyvatelstvem — vše to se v koloniích vážně

provádí. Stavby nemocnic; očkování ochranné i léčivé proti infekčním chorobám, zdravotnická propagace, péče o děti, těhotné a rodičky, boj proti malarii a hmyzu infekci přenášejícímu — při tom za okolností většinou velmi obtížných a divokých, v boji s tropickou přírodou, vraždícím vedrem, potížemi s ohromnými vzdálenostmi, nedostatkem komunikací, pověrami a nedůvěrou k bílému muži, jenž posud všady jen loupil zemi a ničil lid, aniž mu prokazoval dobro a měl k němu ohledy jako k člověku sobě rovnému. Tvoří se centrály pro službu zdravotní v koloniích, jednotlivé kolony s lékaři a pomocným personálem, používá se lodí, automobilů, letadel, ale také — kde to jinak nejde — kár s volským neb bůvolím potahem. Líčení této práce se čte snad ještě lépe než staré indiánské historie nebo Kiplingovy povídky; je tu mnoho obětavosti, nasazených životů — i ztracených životů lékařů, sester, pomocného personálu; mnoho dojemných příhod mezi primitivním lidem, který hloupým omylem pitomých cestovatelů jsme zvykli nazývati „divochy“, a mezi kterým nejen André Gide neb osamělec Francouz, jedoucí s plachetní lodičkou kolem světa, najdou poslední zbytky lidí šťastně a krásně žijících, ale již jsou i pro lékaře ze sanitní kolony jasným zjevem lepšího lidského života, než jakým žijeme my ve své nabubřelé a zabloudivé evropské civilizaci. Výsledky této ohromné, málo známé práce jsou znamenité — povedou asi k převážné sanaci domorodých kmenů, k jejich zachování a vzrůstu; asi také potom — podle starého evropského receptu — ke převzetí naší civilizace s tím červem zničení, jenž hlodá na kořenech všech rozmnožených, civilisačně vyspělých a zbohatlých národů tím více, čím vyšší je jejich životní úroveň a čím pokročilejší jejich civilizace.

Je štěstím pro Evropu, že prozatím tato účinná ozdravovací akce se omezuje hlavně na kolonie anglické, francouzské, holandské a belgické. Až jednou pronikne do Číny a přivede tamní úmrtnost na naši míru, a populace tam skočí za dvě generace o několik set milionů lidí — pak se má Evropa se svým klesajícím přírůstkem obyvatelstva nač těšit. Japonsko, které už plave v našich vodách a zavedlo poctivou zdravotní službu, už má takovou přelidněnost, že jeho pušky se rozhovořily, aby zjednaly místa nadbytku obyvatelstva.

feuilleton

Rádl & Lustig:

Politická předpověď na rok 1933

Leden.

Ve známých skrytých monarchistických akcích kluků s kadidlem dne 5. ledna bude vypouštěna podle výnosu nového zemského presidenta strofa, mluvící o „černém tam vzadu“, pro rafinovanou narážku na ministerstvo vnitra.

Jihlavský proces bude se sensačním úspěchem dohrán. Výsledek jeho bude přijat se smíšenými pocity. Vzhledem k podaným zmátečným stížnostem bude se tato atrakce každoročně v různých instancích opakovati. Pražský Radiožurnál nabídne aby pro nedostatek poutavých programů bylo pořádání tohoto matche přeneseno do jeho nových místnosti ve Fochově třídě.

Mezi sociálními demokraty a agrárníky bude uspořádán v parlamentě i v tisku nový zdařilý rozpor v otázce nepřímých daní.

V případě jarního počasí vypraví ministerstvo železnic zvláštní lyžařský vlak do Krkonoš, jehož atrakci bude trháni zvláště tam umístěných alpských fialek pod Liščí boudou. Zá-

lohy u pokladny čís. 18, Wilsonovo nádraží. V případě chladného počasí se podnik odloží.

Únor.

Únor bude namáhavým měsícem pro ministry a členy vlády, vzhledem k nevyhnutelným úředním povinnostem, jako jsou protektoráty reprezentačních a dobročinných plesů ve prospěch nezaměstnaných. Deficity těchto záslužných podniků nebudou strhávány z podpor nezaměstnaným.

Ve věci podpory východního Slovenska bude dán v parlamentě podnět, aby v dohledné době bylo přichystáno ještě letošní vypracování přípravného rámcového návrhu na svolání předběžné komise k udání směrnic.

U příležitosti závodu „Napříč Vltavou“ přinese „Večerník Českého slova“ poutavou rozmluvu se zasloužilým plavcem mistrem Nikodemem.

Vzhledem k úspěšným opatřením parlamentní sedmy 29. února letos pořádán nebude.

Březen.

Na převodných tyčích pražských tramvají budou umístěny 7. března praporky na důkaz toho, že obec se zdokonalením jejich provozu myslí vážně. Současně bude tím nevtiravě oslavěn fakt, že minula zase jedna zima bez vytopených vozů.

Výsledek prvního senačního utkání Sparty se Slavií budou všichni sportovní redaktori předvídati, ale žádný jej nepoví.

„Národní politika“ přinese na důkaz své politické přímocivosti dne 21. března článku o astronomickém jaru.

Náš list začne s ohledem na jarní sezonu otiskovati spolu s příspěvy čtenářů seriály: „Ona — nevěstou“, „Ona — babičkou“ a „Ona rozmlouvá s pražskými nakladateli“.

Duben.

V důsledku letošní vládní akce, konané pod heslem „Teplu všem“, se počasí značně oteplí. Tento jediný, ale hřejivý úspěch toho, jak prospěti nezaměstnaným, naplní všechny radostným optimismem pro další průběh oblíbené krise.

Poslední posluchač vysílání ramního tělocviku pražským rozhlasem, zjištěný v Hodoníně, toho měsíce obroste mechem.

Veliký světový Knickebocker podnikne velikou světovou okružní cestu, aby vypátral dostatečně velkou a slavnou osobnost, se kterou by jeho stejně velký a světový kolega Emil Ludvig měl uspořádati svou příští rozmluvu. Při dostatečných zdolhách nakladatelů nebude eventuelní sepsání biografie vyloučeno.

Sdružení nakladatelů Kmen bude letošní jízdní řád ředitelství státních drah pro Prahu Jih, spolu s autobusovými spoji, vydávati na jaře s textem Teigehe a obrázky Hoffmeisterovými, na podzim s obrázky Teigehe a textem Hoffmeisterovým. Kdo z obou mladých mistrů si zařadí toto opus do svých sebraných spisů, budou oba rozhodovati od případu k případu losem.

Dne posledního apríle budou socialistické strany v duchu dávné tradice ve všech svých listech uvažovati o jednotné frontě dělnické a o vzájemném paktu o neútočení.

Květen.

Prvního května bude pražská policie konati na dvorcích přilehlých k Václavskému náměstí malé lokální příležitostné přehlídce svých mužů. „Národní listy“ přinesou toho dne úvodník o prvních jarních květech.

Mánes uspořádá tříměsíční výstavu svých členů, jejímž senačním výsledkem bude docílení sumy 300 Kč za jediný prodaný obraz. Naše nejmladší literární generace „Nezrozených“ zahájí tento měsíc svou pravidelná čtení v „La vie Parisienne“ venku na terasách téhož podniku.

Odzbroyovací konference velmocí dojde fenomenálního úspěchu: Francie, Anglie, Itálie a Německo se konečně dohodnou na tom, zvýšiti své plynové armády pouze o sedm set tisíc letadel, za to však v kompensaci prodloužiti dosavadní velkonoční mír Červeného kříže místo dosavadní dvouminutové přestávky na přestávku třiminutovou. Tento první pozitivní krok mezinárodního míru přijmou národy s jásotem.

Agrární strana jako projev sympatie malým zemědělcům ozdobí okna svých redakcí kořenáči s řípou a menšími polními plodinami.

Červen.

Svaz českých průmyslníků bude mezi svými členy pořádati v Deauvillu, Biaritzu a v Monte Carlu dýchánky, směřující k propagaci hesla „Jezděte do českých lázní“.

V důsledku úsilných zlevňovacích akcí klesne cena třešní o 10 haléřů na kilu.

V Německu bude publikována dvaadvacátá korespondence mezi Hitlerem a Hindenburgem.

Před zahájením letních prázdnin dostane opera Národního divadla v Praze s uspišením svou lednovou premiéru před obecnost, letos výjimečně před podzimem.

Od 21. června se dny budou poněkud krátit.

Červenec.

Národní banka Československá bude pořádati nejnovější devisní obtíže.

Dne 6. července budou Lidové listy psáti o soukromém životě věrozvěstů svatého Cyrilla (Kyrillos) a Methoděje.

Objeví se neznámý netvor v jižních mořích.

Mladá učitelka bude při koupání na Jadranu pohlcena žralokem.

„Rudé právo“, které přinese tuto zprávu, nebude s ohledem na okurkovou sezonu zabaveno.

Čísla tratí na pražských elektrikách budou úspěšně přeměněna.

Srpen.

„Pestrý týden“ přinese obrázky našich oblíbených spisovatelů a herců jednak s jejich synáčky, jednak s jejich dceruškami, na letních bytech.

V době letních bouřek sa nad Tatrú bude blýskat.

Vzhledem k neobyčejné úrodě plodin v našich lesích dostanou nezaměstnaní houby.

Koncem měsíce srpna bude k zahájení filmové sezony objeven jako nejmodernější námět české produkce Stroupežnický a František Pravda. Vedle „Zvíkovského raráška“, jehož ztělesní Zdena Kavková v národní režii Innemannově, bude zfilmován ve zlaté desítce české produkce Pravdův „Matěj sprosták“ V důsledku nečekaného embarras de richesse nebyl hlavní představitel a vhodný režisér dosud vybrán.

Září.

Druhý senační match mezi Spartou a Slavií, jehož výsledek atd. (viz Březen).

Na Dalekém východě uspořádají Japonci úspěšnou protiválečnou manifestaci. Počet mrtvých Číňanů bude připsán do zprávy Lyttonovy komise a založení ad acta.

V nově vydaném podzimním jízdním řádu budou urychleny naše rychlíky o tři a půl minuty ročně.

Počasí se ve srovnání s letními měsíci poněkud ochladí.

Říjen.

Valná hromada spolku českých právníků „Všehrd“ se skončí obrovským morálním vítězstvím socialistické levice. Z taktických důvodů však levice připustí, aby byla jednohlasně zvolena fašistická kandidátka.

Listy vládních stran se budou o překot ujišťovati, že žádná nestrpí ani o halěr další snížení platů státních zaměstnanců.

Hvězdicový štafetový běh Prahou bude ústřední scénou nového krásného filmu společnosti A-B, nazvaného „Pisničkář po 10 letech“. Vedle senační atrakce hořícího aeroplánu přinese tento film krásné trojzpěvy našeho národního hrdiny se Špejblem a Hurvínkem.

Listopad.

Bude padati listí se stromů.

Náš nejlepší národohospodářský teoretik Jiří Hejda zjistí, že se světová krise dosud pořádá.

Za obrovského zájmu „Pražského ilustrovaného zpravodaje“ bude se konati paráduická Steeple-chase.

Vláda počne uvažovati o tom, nemělo-li by se uvažovati za účelem zachování letošního blahobytu i pro příští rok o snížení státních výdajů.

„Telegraf“ zjistí, že agrárníci stavějí docela neobydlené muzeální paláce. „Večer“ zjistí, že vinou socialistů se budují ministerské paláce. Chystá se důstojná oslava patnáctiletého nedostavění Památníku odboje na vrchu Vítkově.

Prosinec.

Čsl. filmová censura zabaví ze zfilmované Smetanovy „Hubičky“ závěrečnou scénu polibku Lukáše a Vendulky s odůvodněním, že by tato scéna byla s to u diváků vyvolati lascivní představy. „Čsl. filmový týdeník“ přinese po stodvacáté polní cvičení italské armády a přehlídku Klubu přátel domácích zvířat ve Varšavě.

„Právo lidu“, jsouc věrno svému sociálnímu poslání, zjistí, že v pražských nemocnicích spí nemocní na chodbách. Vezme se na vědomí, že je to skandál.

Ve sběrací akci docílí levý břeh versus pravý břeh Vltavy zdrcující převahy 3 Kč 55 h. na hotovosti ve prospěch nezaměstnaných.

Národní divadlo v Praze zařadí do svého repertoáru „Štědrovečerní sen“.

Příznivé vyhlídky národohospodářů na příští rok se ještě zlepší.

dopisy

Poměry ve studentstvu

Vážený pane redaktore,

poslední události ve V š e h r d u a v některých fakultních spolicích přesvědčily veřejnost, že studentstvo podléhá úplnému zpolitikaření a že jeho ústřední spolky staly se doménou krajních pravicových stran. Ve skutečnosti poměry v Ústředním svazu čsl. studentstva jsou jiné. Ve výboru ÚSČS. zasedá pouze jeden zástupce fakultních spolků, dále mimo presidia zástupci zemských oblastí a předsedové jednotlivých odborů (zahraňiční, kulturní, tiskový, školský atd.). Z těchto všech funkcionářů je jen menšina politicky angažovaných, kdežto téměř dvě třetiny neúčastní se vůbec činně politického života. Výsledky jednání ve výboru ÚSČS. jsou často důkazem toho, že výbor zaujímá stanovisko zcela opačné názoru své sekce — Svazu pražského — v němž pravý politický směr ovšem převažuje.

Není proto správné, dívati se na studentstvo jako na propadlé, nekritické politické agitaci. Důkazem pravdivosti mých slov jsou také krajinské spolky, které jsou převážnou většinou naprosto nepolitické a které přece tvoří základ organizace ústředí. Myslím tedy, že není třeba tříštiti stavovské hnutí studentské organizacemi, které si neprávem činí výhradný nárok na pokrokovost. Pokroková veřejnost jednostranně informovaná mohla by z nedorozumění vítati takové tříštění, které přece by bylo velmi nebezpečné a které by ohrožovalo společné zájmy studentstva.

Prosím, abyste uveřejněním těchto řádek přispěl k uklidnění pokrokových lidí. A též tisk, pokrokovému studentstvu velmi blízký, změni snad své stanovisko, když pozná, že není třeba lámati hůl nad soudností mladé studentské generace.

V dokonale úctě

JUC. M. Kouřecký, předseda tiskového odboru ÚSČS.

Život mladých

Vážený pane,

otiskl jste v Prítomnosti výňatky ze žádostí mladých o místo. Zde několik vět a myšlenek jednoho z nich, který napsal takových žádostí celé stovky a dva roky se potácel bez zaměstnání.

Vtrhli jsme do života ze školních lavic přece jen s velkým kusem ideálu, ne sice s vědomím, že na nás všude čekají, ne s nějakými růžovými vidinami, ale s chutí bit se o své místo, rvát se třeba s celým světem o svůj chléb a lepší zítřek. Chtěli jsme útočit a také jsme zaútočili, ale po stech výpadech jsme poznali — útoky do prázdna. Naše rány nenara-

zily na stěnu, musili bychom ji prorazit, probodly však prázdnotu, nekonečnou, nedohlednou, a naše „hurá“ pohltilo ticho, děsné ticho. Nebyli jsme ve válce, ale myslím, že takové ticho musí zavládnout na bojišti po boji, kolem mrtvol lidí i zvířat, v granátových děrách a v rozbitých opuštěných zákopech. Takové děsné ticho, kdy mráz probíhá člověku po zádech. A náhle jsme uviděli před sebou propast, divokou a černou, vyvalil v nás pocit strachu, jakýsi jiný strach to byl než z operace nebo ze smrti, ohlédli jsme se zpět a naše oči ztrnuly úděsem. Za námi propast a nikdo se již vrátit nemůže. Pobíhali jsme zmateně na úzkém pruhu země, který se ještě k tomu mnohým z nás pod nohama bořil a propadali jsme pozvolna stavu, jež si dovolím nazvat — zcela pravdivě — určitým druhem šílenství.

Továrny stály. Stroje žral rez jako mor, který se nedá ničím odehnat. Vytlučená okna dýchala smrtelným tichem. Obchod pomalu zkomíral a koloběh peněz se zastavil. Stát přijímání zastavil. Z kanceláří letěli na dlažbu naši starší bratři a otcové, jak teprve jsme se tam měli dostat my? Už jejich těla na prahu nás srazila. A na úzkém pruhu zmateně pobíhalo ještě větší množství. Odhodlaných i zbabělých, slzících i strašně proklínajících, ale největší počet se zaťatými pěstmi.

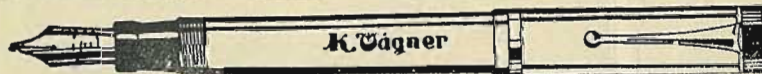
Vy, kteří jste nikdy na své kůži neprožili tuto pekelnou periodu, nepochopíte nás. Dnes, ani zítra. Nepochopíte a nesžijete se s našimi skutky příštích dnů. Mnohé činy se vám budou zdát divnými a snad je zatratíte. Ale my chceme být zachráněni a chceme zachránit ty, kteří dosud pobíhají na tom pekelném pruhu země, lomí zoufale rukama, proklínají, modlí se a umírají hladem (doslovně). Tuto katastrofální epidemii je zločinem léčit pouhým mastičkářstvím. Což nechápete, že hluboká hnisařící rána se nedá zahojit náplastí?

Snad se vám zdál někdy hrozný sen. Padáte do prázdna, letíte šíleným tempem a nevíte kam, váš let nemá konce, zoufale rozhazujete ruce a snažíte se zachytit, už se vám zdá, že narazíte na pevnou půdu, ne, znovu letíte a letíte — do prázdna. Probudíte se, celý zpaceni, to byl jen hrozný sen. Ale život těch, kteří jsou vyřazení z práce, je skutečností. Skutečností, ze které není probuzení. Nikde nic, žádná opora, silný jsi, že by ses se lvy rval, nemůžeš ale vydělat na chleba a slabý jsi, abys vyžebal. Táta tě živil, dokud jsi byl malý, máma se na tebe dřela a ty teď chodíš od ničeho k ničemu a s podivnými myšlenkami. Pro tebe není práce, není peněz a přece nejsi slepý, abys neviděl bohatství kolem. Prožil jsem ten duševní stav i hmotnou bídu a po tom všem se nedivím již ničemu, co lidé provedou v tomto stavu. Vy, kteří jste to neprožili, nepochopíte to a nemůžete pochopit.

Jsmo celé roky bez práce, sám jsem prožil taková dvě dlouhá léta a věřte, tohle změní od základu srdce člověka, dá vám jiné myšlenky, než učili vás ve školních lavicích a duši to ztvární nadosmrti. Ale kolik z našich řad zůstává mrtvo, řekl bych na bojišti, ale vždyť oni ještě nebojovali ani a již umírají udušení. Masakr dětí práce. A kolik jich odplíží se do života fysicky i mravně zlomeno? Není vinníků? Se zaťatými zuby musíme vám říci: „Jsou!“ ap.

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul, 20, Pasáž, telefon 32195.

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman Astoria, Mont Blanc atd.)

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Wagner, Brno, Ceka 16.